

LIEPĀJAS UNIVERSITĀTE

ISSN 2256-0564

SCRIPTUS MANET

1/2018

HUMANITĀRO UN MĀKSLAS ZINĀTŅU ŽURNĀLS
JOURNAL OF HUMANITIES AND ARTS

7

Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte.
Kurzemes Humanitārais institūts.
Scriptus Manet : humanitāro un mākslas zinātņu žurnāls = Journal of Humanities and Arts,
Nr. 7. Atbildīgā redaktore Anita Helviga. Liepāja : LiePA, 2018. 159 lpp.

EBSCO

Atbildīgā redaktore:
ANITA HELVIGA (Liepāja)

Redakcijas kolēģija:
LAIMUTE BALODE (Helsinki, Somija)
ALVĪDS BUTKUS (Kauņa, Lietuva)
ZANDA GŪTMANE (Liepāja)
KRIS HEILS (Liepāja; Londona, Lielbritānija)
DAIKI HORIGUČI (Ivate, Japāna)
BENEDIKTS KALNAČS (Rīga; Liepāja)
IEVA KALNIŅA (Rīga)
LINNA KAZABONA (Baltimora, ASV)
DAĻA KISEĻŪNAITE (Klaipēda, Lietuva)
INTA KLĀSONE (Liepāja)
ALVĪDS KLIMS (Viļņa, Lietuva)
ALDIS KĻAVIŅŠ (Liepāja)
REGĪNA KVAŠĪTE (Šauļi, Lietuva)
DIĀNA LAIVENIECE (Liepāja)
LINDA LAUZE (Liepāja)
EDGARS LĀMS (Liepāja)
LIENE MARKUS-NARVILA (Rīga)
MAIKLS RADINS (Ročestera, ASV)
PĀVELS ŠTOLLS (Prāga, Čehija)

Literārās redaktore:
ANITA HELVIGA (teksti latviešu valodā)
SIGITA IGNATJEVA (teksti angļu valodā)

Grafiskais dizains un makets:
ULDIS BALTUTIS

Redakcijas adrese: Kūrmājas prospekts 13, Liepāja LV-3401
Kontakti: (+371) 63483781, balti@liepu.lv

ISSN 2256-0564
Iespiests Talsu tipogrāfijā
Žurnālā publicētie zinātniskie raksti ir recenzēti starptautiskā redakcijas kolēģijā

© Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte, 2018
© Kurzemes Humanitārais institūts, 2018
© Izdevniecība LiePA, 2018

SCRIPTUS
MANET 1/2018

HUMANITĀRO UN MĀKSLAS ZINĀTŅU ŽURNĀLS
JOURNAL OF HUMANITIES AND ARTS

LIEPĀJA 2018

Saturs

Redaktores sleja / Editor's Column (Anita Helviga)	6
RAKSTI	
SOLVITA POŠEIKO Lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība Latvijā: no teorijas līdz metalingvistiskām sarunām par valodas situāciju publiskajā telpā <i>Language Management of the Linguistic Landscape in Latvia: from Theory to Metalinguistic Discussions about the Language Situation in Public Space</i>	8
REGĪNA KVAŠĪTE Par Kurzemi lietuviski: vietvārdu atveide <i>About Kurzeme in Lithuanian: Conveying the Place Names</i>	39
SIGITA IGNATJEVA Literatūras un valodas vēsture tulkojumā: „Hēlija vēršu” tulkošanas dažādās stratēģijas <i>Literature and Language History in Translation: Different Translation Strategies of “Oxen of the Sun”</i>	56
JEVGENIJA SKORAJA Režisores Lauras Grozas-Ķiberes citādie varoņi <i>Theatre Director Laura Groza-Ķibere's different Heroes</i>	69
MICHAEL A. RADIN OLGA A. ORLOVA Re-Photographing the Baltic Sea Scenery in Liepāja: Why Photograph the Same Scenery Multiple Times? <i>Baltijas jūras ainavas Liepājā atkārtota fotografēšana: kāpēc fotografēt vienu un to pašu ainavu vairākas reizes?</i>	82
REDZĒJUMS	
Ieskats Piejūras pilsētu literārās akadēmijas darbībā (Linda Zulmane)	97
SARUNAS	
Tikai vienu lappusi dienā. Saruna starp Liepāju un Sabili ar habilitēto filoloģijas doktoru Liepājas Universitātes Kurzemes Humanitārā institūta vadošo pētnieci Benitu Laumani (Ieva Ozola)	100
„... varu tikai vēlēties garāku soli un vairāk laika ...” Intervija ar mākslinieci Dzintru Viriņu (Inta Klāsone, Anita Helviga)	108

RECENZIJAS

DAIGA STRAUPENIECE Krāsainais Bārtas dzīparu ceļvedis. Lejaskurzemes kultūrvēsturiskais mantojums: monogrāfija „Bārtas dzīpari” <i>Bārtas dzīpari</i> : valoda, kultūra, tradīcijas, ļaudis. Kolektīvā monogrāfija. Atb. red. Edgars Lāms, Anita Helviga. Liepāja : LiePA, 2017. 352 lpp.	111
EVA HOHN Rezension der Monographie von Professor Juris Kastins „Der trigonometrische Punkt” Recenzija par profesora Jura Kastiņa monogrāfiju „Trigonometriskais punkts” (Tulk. Elita Balčus) Kastiņš, Juris. <i>Trigonometriskais punkts</i> . Pārdomas par Rietumeiropas literatūru = <i>Der trigonometrische Punkt</i> . Bekenntnisse über die Literatur Westeuropas. Liepāja : LiePA, 2016. 244 lpp.	114
VIESTURS VECGRĀVIS Edgara Lāma jaunā monogrāfija – plašākais un dziļākais pētījums par Frici Bārdi mūsu pēckara literatūrzinātnē Lāms, Edgars. <i>Friča Bārdas dzīves un dzejas gadalaiki</i> . Liepājas Universitāte, Kurzemes Humanitārais institūts. Liepāja : LiePA, 2017. 292 lpp.	120
HRONIKA	
22. starptautiskā zinātniskā konference „Vārds un tā pētīšanas aspekti” (Gunta Smiltnece)	122
Letonikas 7. kongresa Liepājas konference „Piemares ļaudis un likteņi” (Ieva Ozola)	124
Liepājnieku līdzdalība Valentīnai Skujiņai veltītajā konferencē (Anita Helviga)	128
„Bārtas dzīparu” kamols ripo pie lasītāja (Ieva Kaija Ozola)	129
Liepājas Gada zinātnes balva – jau septīto reizi (Ieva Ozola)	132
Džeimsa Džoisa vasaras skola Dublinā (Sigita Ignatjeva)	133
Diskusiju kultūra Eiropas teātra elitē (Vēsma Lēvalde)	135
Liepājas mākslas notikumi: Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes Mākslas nodaļas docētāju radošā darbība 2017. gada otrajā pusgadā (Inta Klāsone)	139
Jauno mediju mākslas studijas rudens semestrī – <i>Fast Forward</i> ('strauji uz priekšu!') (Anna Priedola)	145
INFORMĀCIJA	
Ziņas par autoriem / About the Authors	154
Prasības manuskriptu iesniegšanai	156
Manuscript submission requirements	158

SOLVITA POŠEIKO

Lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība Latvijā: no teorijas līdz metalingvistiskām sarunām par valodas situāciju publiskajā telpā¹

Atslēgvārdi: valodas politika, valodas pārvaldība, lingvistiskā ainava, valodas problēma, ielas nosaukuma zīme.

Lingvistiskā ainava kā viena no rakstveida valodas funkcionalitātes jomām ir būtiska valodu lietojuma organizēšanas, īstenošanas un izziņošanas platforma. To ir norādījuši gan valodas politikas un pārvaldības teorētiķi, gan arī lingvistiskās ainavas pētnieki (piemēram, Spolskis 2011; Puzey 2012; Lūdi 2012). Ilustrācijai divi citāti. Pirmais no tiem pamato lingvistiskās ainavas un sociolingvistiskās situācijas mijiedarbību: „Lingvistiskajai ainavai un sociolingvistiskajam kontekstam ir divpusēja saistība. No vienas puses, lingvistiskā ainava ataino valodu relatīvo spēku un statusu konkrētā sociolingvistiskajā kontekstā. No otras puses, tā veicina noteikta sociolingvistiskā konteksta veidošanos. Tas tā notiek, jo cilvēki apstrādā vizuāli uztverto informāciju un valodu lietojumu publiskajos tekstos un šie iegūtie dati ietekmē valodas statusa uztveri, reizēm veicina arī lingvistiskās uzvedības maiņu. Tādējādi lingvistiskajai ainavai var būt tieša ietekme uz valodas lietojumu.” (Cenoz, Gorter 2006, 67–68) Šeit ir skaidri norādīta publisko tekstu, valodas lietotāju un valodas situācijas korelācija, kas paturama prātā valodas pārvaldības nozīmes izpratnei. Savukārt otrajā citātā tiek izcelts identitātes un valodas sociālā prestiža jautājums: „Lingvistiskajā ainavā redzamajai valodai ir augsta emocionāla vērtība un simboliska

¹ Publikācija ir sagatavota pēcdoktorantūras projektā „Pilsētu lingvistiskā ainava kā daudzpusīgs resurss Baltijas valstīs: valodnieka, uzņēmēja un studenta perspektīva” (Nr. 1.1.1.2/VIAA/16/011)

nozīme, tā norāda uz teritorijas vēsturisko identitāti un valodu juridisko hierarhiju un veicina arī priekšstatu par „lietu kārtību” un valodas apguvi.” (Druvieta 2011, 16–20) Pieminētā „lietu kārtība” ir uztverama kā norāde uz valodas politiku, respektīvi, normatīvajiem dokumentiem, kas regulē valodas lietojumu (t. sk. publiskajā telpā) un kas ievērojami valodas praksē, respektējot valsts valodas juridisko statusu, vērtību un funkcionalitāti.

Tieši lingvistiskās ainavas publiskums ir viens no iemesliem, kādēļ sabiedrībā sporādiski tiek izraisītas diskusijas – metalingvistiskas sarunas – par valodu lietojumu atsevišķos pilsētā izvietotajos tekstos un lingvistiskajā ainavā kopumā. Galvenokārt tiek iztirzāta valodas lietojuma atbilstme literārās valodas normām un Valsts valodas likumam, izkārtņu īpašnieku ekonomiskās un lingvistiskās intereses, kā arī globālo procesu un valodu ietekme uz vietējo uzņēmumu publisko tekstu izveidi. Sevišķi tas ir attiecināms uz reklāmas valodu un valodām reklāmās, to ietekmi uz latviešu valodas attīstību un emocionālo iedarbīgumu uz lasītājiem (piemēram, Bez Tabu 2015; Ragačevičs, Zilgalve 2015; Ločmele 2015; par reklāmām latgaliski – Runčis, Savitska 2016). Taču 2012. gadā, pēc valodas referenduma par krievu valodu kā otru oficiālo valodu Latvijā, diskusiju vilnis aizsākās par biedrības „Dzimtā valoda” pārstāvja Jevgeņija Osipova (*Евгений Осипов*) ierosināto ideju – ielu nosaukumu zīmes atļaut latviešu un krievu valodā pilsētās, kurās lielākā daļa iedzīvotāju atbalstīja valsts valodas statusa piešķiršanu krievu valodai. J. Osipovs arī rādīja konkrētu piemēru – viņš izvietoja bilingvālu ielas nosaukuma zīmi pie vecāku privātmājas Liepājā, tādējādi daļā sabiedrības radot šaubas par valodu lietojumu nosaukuma zīmēs.

Šim rakstam ir divi mērķi: teorētiskais un praktiskais mērķis. Teorētiskais mērķis ir aplūkot valodas pārvaldības teoriju (*language management theory*) kā metalingvistisko darbību modeli citu valodas politikas un plānošanas izpētes pieeju kontekstā. Savukārt praktiskais mērķis ir parādīt, kā valodas pārvaldības teorētiskais modelis (respektīvi, tās analīzes principu un kritēriju kopums) var tikt izmantots atsevišķu gadījumu izpētei. Kā piemērs ir dots trilingvālas ielas nosaukuma zīmes uztveres, interpretācijas un izvērtēšanas procesa raksturojums.

Raksts ir strukturēts trīs nodaļās. 1. nodaļā ir aplūkotas četras valodas politikā (kā sociolingvistikas nozarē) definētas pieejas valodas plānošanas, organizēšanas un regulēšanas raksturošanai, tās sasaistot ar zinātnisko praksi Latvijā, īpaši ar pētījumiem, kas ir attiecināmi uz lingvistiskās ainavas studijām. 2. nodaļā ir sniegts pārskats par lingvistiskās ainavas valodas pārvaldības tradīciju un tās ietekmējošiem faktoriem Latvijā. Savukārt 3. nodaļā ir analizēts viens gadījums – trilingvāla lingvistiskās ainavas teksta kā

valodas problēmas izveide, uztvere un interpretācija. Raksta beigās ir sniegts kopsavilkums ar būtiskākajiem secinājumiem un dotas ierosmes turpmākiem pētījumiem.

1. Valodas pārvaldības pieeja valodas politikas un plānošanas teorijā

Skaidrības labad ir nepieciešams nošķirt divas termina *valodas politika* nozīmes. Pirmkārt, valodas politika ir iekšpolitikas sastāvdaļa – „valsts, klases, partijas, sabiedriska grupējuma īstenotu apzinātu pasākumu kopums, kas vērsts uz valstiskā vai teritoriālā veidojumā pastāvošā valodu vai vienas valodas paveidu funkcionālā sadalījuma saglabāšanu vai maiņu, runātāju kolektīvo valodas tiesību apjoma noteikšanu un uz noteiktas valodas standartizāciju” (Druviete 2010, 79). Otrkārt, tā ir sociolingvistikas nozare, kas pēta „likumsakarības valodu statusa un sociālo funkciju regulēšanu valstiskā līmenī, tās konceptuālo pamatu un instrumentālos risinājumus atšķirīgās valodas situācijās. Šī zinātnes nozare analizē arī lēmumus (likumus, noteikumus, vadlīnijas) par valodu lietojuma funkcionālajām sfērām un valodu runātāju tiesībām.” (Druviete 2010, 79)

Vienā no valodas politikas un plānošanas teorijām (*language policy and planning – LPP*) ir definētas četras pieejas valodas plānošanas, organizēšanas, uzraudzības un regulēšanas procesu izpētei. Tās ir: **klasiskā pieeja, jomu pieeja, kritiskā pieeja un valodas pārvaldības pieeja** (Baldauf 2012; Nekvapil 2016; Baldauf, Hamid 2018). Pieejas nav strikti norobežotas savā starpā vai viena otru izslēdzot, tās drīzāk raksturojamas kā atšķirīgi strukturēti skatījumi uz valodas plānošanu korelācijā ar valodas lietojumu un novērtējumu, katrā no tām izceļot atsevišķu aspektu (piemēram, procesa posmu, valodas vienību, iesaistītos dalībniekus, lingvistiskās intereses). Katra pieeja ir mazliet plašāk aplūkota nākamajās apakšnodalās, sniedzot sasaisti ar lingvistiskās ainavas studijām, kur vien tas ir bijis iespējams.

1. 1. Klasiskās pieejas produktīvie un receptīvie mērķi kopš 20. gadsimta 60.–70. gadiem ir saistīti ar četriem valodas plānošanas aspektiem jeb balstiem:

- valodas statusa plānošanu (jautājums par sabiedrību);
- valodas korpusa plānošanu (jautājums par valodu);
- valodas izglītības un izglītības valodu plānošanu (jautājums par izglītību);
- valodas prestiža plānošanu (jautājums par tēlu) (piemēram, Haugen 1983; Kaplan, Baldauf 1997; Horberger 2006).

Valodas plānošana un valodas politikas īstenošana tiek skatīta un deskriptīvi analizēta visos valodas organizēšanas līmeņos: mikrolīmenī,

starplīmenī un makrolīmenī, ņemot vērā, pirmkārt, iesaistīto sociālo dalībnieku jeb pārstāvju (*social actors, agents*) juridisko spēku un ieguldījumu valodas politikas nodrošināšanā, attieksmi un vērtības, otrkārt, valodas formu un funkcionalitāti, treškārt, sociālos procesus lokālā un globālā mērogā.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas un Valsts valodas likuma pieņemšanas četru valodas plānošanas elementu korelācijas, ieviešanas mehānismu un līdzekļu raksturojums ir iekļauts daudzu valodnieku zinātniskajos rakstos un izdevumos (piemēram, Hirša 1992; Druviete 1994; Druviete 1998; Druviete 2002; Skujiņa 2001; Joma 2008; Ernstsone 2008; Hogan-Brun, Melnyk 2012). Klasiskās pieejas pamati ir vērojami arī spēkā esošajās Latvijas Valsts valodas politikas pamatnostādņēs (VVPP); te latviešu valodas attīstības pamatprincipi ir definēti juridiskajā, pedagogiskajā un lingvistiskajā sfērā, kā ceturto būtisko komponentu norādot sabiedrības līdzdalību. Netieši tiek aktualizēts arī valodas prestiža jautājums un definēti tādi sociolingvistiski nozīmīgi termini kā *ilgtspēja, lingvistiskā kvalitāte un konkurētspēja* (sk. vairāk VVPP 2015–2020).

Šo trīs terminu, valodas politikas un lingvistiskās ainavas sakarā ir minams valodnieces Guntas Ločmeles raksts „Latviešu valodas ilgtspēja, kvalitāte un konkurētspēja reklāmā”, kurā autore izvērš diskusiju par slēptu valodu konkurenci un „lienošo” divvalodību TV, preses un publiskās telpas reklāmā un par integrāciju veicinošām reklāmām (Ločmele 2015). Citu valodu lietojums reklāmās (piemēram, KNAB reklāma latviešu un krievu valodā) tiek raksturots kā latviešu valodas ilgtspējas apdraudējums. Tomēr rakstā ir jaušama nekonekventa lingvistiskā attieksme pret svešvalodām publiskajos tekstos. Salīdzinājumam – mēbeļu uzņēmuma nosaukums „Klassika” (krievu valodas vārda *классика* 'klasika' transliterējums) tiek netieši nosodīts un nosaukts par „ciemom atnākušu dīvaini”, savukārt virtuļu kafejnīcas nosaukuma „Ze Donats” (transkripcija no angļu valodas vārda *the donats* 'virtuļi') raksturojumā tiek izceltas asociācijas (t. sk. jautras), ko tas varētu raisīt lasītājiem: angļu valodas zinātājiem un Latgales iedzīvotājiem. Ja netiek pieņemta citvalodu ietekme nosaukumu izveidē (kā zināms, latviešu valodā nav artikula *ze*), tad abus iepriekš minētos gadījumus vajadzētu skatīt līdzvērtīgi.

1. 2. (Sociolingvistisko) jomu pieeja ir balstīta Džošuā Fišmena (*Joshua Fishman*) sociolingvistikas skaidrojumā (Fishman 1972). Par tās redzamāko teorētiku tiek uzskatīts Bernards Spolskis (*Bernard Spolsky*), kas ir izstrādājis valodas situācijas raksturošanas modeli, ņemot vērā sociolingvistiskās jomas: ģimeni, reliģiju, darba vietu, skolu, slimnīcu, policiju un militāro jomu, tāpat arī atšķirīgus runas kolektīvus un sociālos slāņus (Spolsky 2009;

Spolskis 2011). B. Spolska teorijā ir būtiski trīs savstarpēji saistīti komponenti: lingvistiskā prakse (reālais valodas lietojums jeb „tas, ko cilvēki dara ar valodu”), lingvistiskā pārlicība (valodas ideoloģija) un valodas pārvaldība (*language management*) – „kāda patiesa vai šķietami autoritatīva cilvēka vai cilvēku grupas rīcība, lai modificētu dalībnieku praksi vai pārlicību noteiktā jomā” (Spolskis 2011, 21). Te ar valodas pārvaldību tiek saprasti preventīvi lingvistiskie pasākumi (valodas prakses plānošana), ņemot vērā valodas situācijas veidošanos atkarībā no konkrētās jomas specifikas, tai raksturīgā runas kolektīva, dominējošās lingvistiskās attieksmes un pārlicības. Īpaša uzmanība tiek pievērsta valodas izvēles jautājumam.

Sociolingvistisko jomu pieeja, lai noskaidrotu valodas procesus un tos deskriptīvi vai preskriptīvi analizētu, Latvijā ir uzskatāma par stabili zinātnisko tradīciju. Vairums sociolingvistisko pētījumu un zinātnisko rakstu ataino šīs jomas pamatprincipu ievērošanu, respektīvi: noskaidrot un izvērtēt valodas pārvaldību, valodas lietojumu un iedzīvotāju lingvistisko attieksmi sociolingvistiskajās jomās jeb funkcijās (piemēram, Drīzule, Gerentoviča 1990; Druvieta 1996; Druvieta 2000; Druvieta 2008). Latviešu valodas apguves valsts aģentūras ilggadējie pētījumi „Valoda”, vēlāk Latviešu valodas aģentūras (LVA) regulārie valodas situācijas monitoringi ir spilgts ilustratīvais piemērs šīs pieejas praktiskajam lietojumam (Valoda 2011; Valoda 2016). Pētījumos tiek sniegts pārskats par valodas situāciju daudzās sociolingvistiskajās jomās Latvijā. Kā papildu piemēru var minēt vērienīgo Rēzeknes Augstskolas (šobrīd Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas) pētījumu „Valodas Austrumlatvijā” (2006–2009), kurā Latgales iedzīvotāju valodas prakse ir noskaidrota un analizēta dažādās mutvārdu un rakstveida valodas lietojuma jomās (Šuplinska, Lazdiņa 2009).

Šī raksta sakarā jāizceļ fakts, ka B. Spolskis sociolingvistisko jomu modelī atsevišķi aplūko publiskās telpas tekstu kopumu jeb lingvistisko ainavu, tās izveidi, uztveri un regulēšanu. LVA pēdējos sociolingvistikas pētījumos arī ir iekļauti dati par valodu lietojumu lingvistiskajā ainavā (konkrētāk – par lībiešu valodas un latgaliešu rakstu valodas lietojumu Latvijas reģionu lingvistiskajā ainavā, sk. Ernštreits 2016; Pošeiko 2016a). Savukārt otrādi – lingvistisko ainavu atšķirīgās sociolingvistiskajās jomās (piemēram, tirdzniecība, tūrisms, jurisprudences, izglītība, reliģija, sadzīves pakalpojumi, neformāli kontakti) ir analizējusi raksta autore savā promocijas darbā, raksturojot valodas situāciju Baltijas valstīs (sk. raksta 2. nodaļu un Pošeiko 2015).

1. 3. Kritiskās pieejas praktiskais lietojums ir saistīts ar valodas/-u sociālās nevienlīdzības norādīšanu, diskutējot par valodu varas pozīcijām, valodas prestižu, valodu konfliktiem, kolonizāciju, hegemoniju un sociālo

pretestību attieksmē pret kādu no lingvistiskajiem kodiem: minoritāšu vai reģionālo valodu, dialektu, rakstu vai runas formu (piemēram, Tollefson 1991; Tollefson 2006; Phillipson 1982; Phillipson 2012). Nereti pētījumiem tiek pārņemts, ka tajos „ir vērojama vien sociolingvistiskās situācijas kritizēšana, nepiedāvājot konstruktīvus ieteikumus valodas plānošanas un politikas uzlabošanai” (Baldauf 2012, 238).

Taču netiek noliegts, ka šī pieeja ir lietderīga vēsturiskā valodas politikas un valodas situācijas analīzē, kritiski izvērtējot valdošās varas un valodas ideoloģijas savstarpējās attieksmes atšķirīgos laika periodos. Diahronisku valodas politikas un valodas situācijas izvērtējumu bijušās Padomju Savienības valstīs un to lingvistiskajā ainavā ir izvērtēti sniegusi valodniece Aneta Pavlenko (*Aneta Pavlenko*) (piemēram, Pavlenko 2009; Pavlenko 2013). Par Latvijas vēsturisko lingvistisko ainavu un tās maiņas politiskajiem un lingvistiskajiem iemesliem ir rakstījusi raksta autore (Pošeiko 2016b; Pošeiko 2018). Savukārt kritisku skatījumu par latgaliešu rakstu valodas un runas formas juridisko statusu valsts politikas kontekstā, Latvijas iedzīvotāju lingvistisko attieksmi pret latgaliešu rakstu valodu un runas formu, kā arī par nelietojuma iemesliem Latgales reģiona lingvistiskajā ainavā savās publikācijās ir devuši valodnieki Haiko F. Martens (*Heiko F. Marten*) un Sanita Lazdiņa (piemēram, Marten 2012; Lazdiņa, Marten 2012).

1. 4. Valodas pārvaldības pieeja ir definēta 20. gadsimta 80. gados (Jernudd, Neustupný 1987) un tā paredz situatīva gadījuma procesālu izpēti, koncentrējot uzmanību uz vairākām metalingvistiskām darbībām, kas veido secīgu lingvistisko uzvedību (*linguistic behavior*) modeli:

- 1) novirzes no normas (literārās valodas normas, valodas likuma) apzināta vai nejauša īstenošana konkrētā komunikatīvajā aktā;
- 2) novirzes no normas (valodas prakses problēmas) pamanišana;
- 3) individuāla vai sociāla izvērtēšana (pozitīva vai negatīva);
- 4) nepieciešamo labojumu sagatavošana un norādīšana;
- 5) norādījumu ņemšana vērā (ieviešana jaunā valodas praksē), ignorēšana vai noraidīšana (Nekvapil 2006; Giger, Sloboda 2010).

Tātad valodas pārvaldības process sākas, reaģējot uz kādu neatbilstību komunikatīvajām gaidām, un beidzas ar rezultātu, kas apmierina vai neapmierina iesaistītos sociālos dalībniekus: valodas prakses īstenošanu, procesa iniciatoru, uzraudzītāju, aizstāvju vai kritizētāju. Plašāk process ir saistīts ar komunikācijas pārvaldību un sociokultūras pārvaldību. Latvijas lingvistiskās ainavas kontekstā tas varētu nozīmēt to, ka publiskajā telpā ir izvietota valodas zīme, kas neatbilst lasītāju un/vai valodas lietojuma uzraudzītāju priekšstatiem par korektu valodas lietojumu zīmē, piemēram, pareizrakstības vai interpunkcijas kļūdu vai latviešu valodas trūkuma dēļ. Tas izraisītu

virkni nākamo soļu, piemēram, pārrunas ar zīmes īpašnieku, brīdinājuma izteikšanu, atkārtotu pārbaudi, administratīvā soda noteikšanu, atsevišķos gadījumos arī tiesvedības uzsākšanu (sk. 2. nodaļu). Citos gadījumos process varētu apstāties uzreiz pēc pārrunām ar zīmes īpašnieku, kas piekritis norādījumiem un ņēmis tos vērā. Tāpat šajā procesā paralēli var iesaistīties mediji, pilnībā vai daļēji publiskojot notikumu gaitu plašsaziņas līdzekļos ar iesaistīto dalībnieku, ekspertu (piemēram, valodnieku, sociologu) un/vai vietējo iedzīvotāju viedokļiem un tādējādi veidojot noteiktu metalingvistisko diskursu par izkārtnēm un lingvistisko ainavu. Taču mediju ieinteresētībai par valodas problēmu var būt atšķirīgi iemesli: rūpes par valodas lietojumu, valodas īpašnieka aizstāvība vai nopelums, sabiedriskā konflikta veidošana u. tml.

Stabila valodas pārvaldības teorētiskā un metodoloģiskā skola ir izveidojusies Prāgā (Neustupný 1978; Jernudd, Neustupný 1987; Nekvapil 2009; Nekvapil 2016; Sloboda, Szabó-Gilinger, Šimičić 2010; Fairbrother, Nekvapil, Sloboda 2018), kurā atsevišķām valodas praksēm kā valodas problēmām un to risināšanas gaitai ir ierādīta centrālā vieta. Valodas problēma tiek definēta kā „noteiktām komunikatīvā akta pazīmēm vai komunikatīvās sistēmas pazīmēm neatbilstošs gadījums” (Neustupný 1978, 245). Kā jau iepriekš tika minēts, pēc valodas problēmas konstatācijas parasti seko kādas metalingvistiskas darbības no neatbilstības pieļāvēja un/vai komunikācijā iesaistīto puses (piemēram, pašregulācija, aizrādījums), tad, iespējams, cita valodas prakse (piemēram, atkārtojums, precizēts variants), varbūt arī lingvistiskās uzvedības maiņa. Sekojot teorijas atziņām, ir svarīgi saprast valodas problēmas apstākļus un motīvus, arī to, kāpēc konkrēta valodas prakse tiek uzskatīta par valodas problēmu un kāpēc ir nepieciešamas izmaiņas – teksta korektūra. Valodas problēmas novēršana vai jaunas valodas prakses izveide kā būtiska procesa daļa ir iemesls, kādēļ Prāgas lingvistiskās skolas pieeja sākotnēji tika dēvēta par „korekcijas pieeju”. Taču izvērtējot teorijas lietojumu praksē, ir redzams, ka līdztekus korekcijas procesa izpētei tiek noskaidrota sociālo dalībnieku metalingvistiskās darbības (konkrētas rīcības valodas problēmas risinājumā vai, tieši pretēji, paildzināšanā) un attieksme pret valodu un valodas situāciju konkrētā vietā un laikā – diskursa veidošana un uztveršana (Nekvapil 2006; Nekvapil 2016). Jāņem vērā, ka „sociālajiem dalībniekiem un grupām mēdz būt atšķirīgas intereses (lingvistiskās, kultūras, ekonomiskās u. c.) valodas plānošanā un viņu ietekme uz valodas plānošanas procesu arī ir atšķirīga” (Nekvapil 2006, 96).

Nākamajā nodaļā ir raksturots valodas pārvaldības process Latvijā, turpinot netieši skaidrot, kas teorijā tiek saprasts ar jēdzieniem: *valodas problēma, sociālie dalībnieki un metalingvistiskas darbības*.

2. Lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība un tās ietekmējošie faktori Latvijā

Lingvistiskās ainavas pārvaldību ietekmē iedzīvotāju etniskais sastāvs un valodas situācija, valodas politika kā iekšpolitikas daļa, sociālie dalībnieki un viņu priekšstati par valodu prestižu, vērtību un lietojumu. Šie faktori ir vispārīgi aplūkoti nākamajās apakšnodaļās.

2.1. Etnolingvistiskais un sociolingvistiskais konteksts

Latvijā dzīvo 61,8 % latviešu, 25,6 % krievu, 3,4 % čigānu, 3,3 % baltkrievu, 2,3 % ukraiņu, 2,1 % poļu un 1,5 % pārējo tautību iedzīvotāju no visiem 1 968 957 valstī pastāvīgi dzīvojošajiem iedzīvotājiem (CSB 2016). Taču, kā zināms, iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pilsētās ir atšķirīgs; liels skaits krievu dzīvo Latvijas lielākajās pilsētās: Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Ventspilī. „2017. g. sākumā Rīgā, Daugavpilī un Rēzeknē latviešu bija mazāk par pusi no pilsētas iedzīvotāju kopskaita, turklāt Daugavpilī tie bija tikai 19,8 %. Lielākais latviešu īpatsvars bija Valmierā – 83,9 %.” (CSB 2017) Šie dati netieši norāda uz potenciālo valodu lietojumu saziņā, vismaz mazāk kontrolētās vai likumīgi neuzraugāmās dzīves situācijās.

Pievēršot uzmanību valodu lietojumam valstī, jāatzīst, ka funkcionāli nozīmīgs ir divu valodu – latviešu un krievu valodas – lietojums sociopragmatisku mērķu sasniegšanai. Tās kā saziņas valodas tiek izvēlētas dažādās dzīves situācijās: gan neformālā saziņā ar draugiem un ģimenes locekļiem, gan formālā saziņā ar nepazīstamiem cilvēkiem, tāpat arī darba vietā, uz ielas, veikalos, mācību iestādēs, veselības aprūpes iestādēs, pašvaldību un valsts iestādēs. Biežāku krievu valodas lietojumu atšķirīgās sociolingvistiskajās jomās ir norādījuši respondenti ar krievu valodu kā dzimto valodu (Valoda 2016, 75–76). Latgalē sociolingvistiskā situācija ir atšķirīga – te daudzās sociolingvistiskajās situācijās vietējie iedzīvotāji sazinās arī latgaliski, pavisam 35,5 % no visiem iedzīvotājiem (Spārīte 2013, 13).

Savukārt trīs Latvijas pilsētu (Daugavpils, Valmieras, Ventspils) lingvistiskās ainavas izpētes rezultāti 2015. gadā atklāja, ka latviešu valodas lietojums oficiālās sfēras valodas zīmēs (piemēram, valsts iestāžu un uzņēmumu zīmēs, ielu nosaukumu zīmēs) bija 95 % gadījumu no 296 oficiālās sfēras valodas zīmēm. Latviešu valodas trūkums tika konstatēts pie valsts vai pašvaldības institūcijas durvīm vai loga piestiprinātās uzlīmēs (piemēram, paziņojumi par apsardzes firmu, norādes par durvju atvēršanas veidu) vai papildu informatīvajās plāksnēs (piemēram, nosaukuma zīmēs, kultūrvēsturiskas informācijas zīmēs). Komerciālajās un privātajās valodas zīmēs (piemēram, uzņēmumu valodas zīmēs, sludinājumos, afišās, grafiti tekstos) latviešu valoda bija lietota 88 % gadījumu no 2646 šāda veida zīmēm. Kā nākamās biežāk redzamās valodas publiskajos tekstos bija angļu valoda un

krievu valoda; tās tika konstatētas attiecīgi 678 valodas zīmēs (23 % no visām trīs pilsētās iegūtajām zīmēm) un 116 valodas zīmēs (3,9 %). Šie dati aptuveni sakrīt ar Lietuvas un Igaunijas pilsētu izpētes datu analīzes rezultātiem, uzrādot līdzīgas valsts valodas lietojuma tendences. Kā vienīgais izņēmums ir minama Narva Igaunijā, jo tur 36 % no iegūtajām 1478 valodas zīmēm bija tikai vai arī krievu valodā (sk. vairāk Pošeiko 2015, 128–138).

2.2. Normatīvie dokumenti, kas regulē valodu lietojumu lingvistiskajā ainavā

Valsts valodas likums ir pirmais juridiskais dokuments, kas jāņem vērā, domājot par valodu lietojumu publiskajā telpā. Uz lingvistisko ainavu tiešā veidā attiecas Valsts valodas likuma 18. un 21. pants, kas paredz latviešu valodas lietojumu publiskajā informācijā, lībiešu krasta teritorijā ir atļauti arī publiskie teksti lībiešu valodā. Ja izkārtne līdztekus latviešu valodai ir lietota arī svešvaloda, tekstam valsts valodā ir ierādāma galvenā vieta, un formas vai saturs ziņā tas nedrīkst būt mazāks vai šaurāks par tekstu svešvalodā (VVL 1999).

Komerציālajā jomā būtisks ir valsts un pašvaldību uzņēmumu šķirums no privātajiem uzņēmumiem, jo pirmajā gadījumā ir striktākas prasības valsts valodas lietojumā. Ministru kabineta noteikumi Nr. 130 „Noteikumi par valodu lietošanu informācijā” nosaka, ka svešvalodu lietojums valsts un pašvaldību valodas zīmēs ir pieļaujams gadījumos, kas ir saistīti ar starptautisko tūrisma, starptautiskiem pasākumiem, drošības apsvērumiem, epidēmijām un ārkārtas situācijām (MKN 2005/130). Savukārt ergonīmu izveidē jāņem vērā Ministru kabineta noteikumi Nr. 294 „Noteikumi par iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) nosaukumu un pasākumu nosaukumu veidošanu un lietošanu”. Šo noteikumu 9. un 10. punkts paredz valsts valodas lietojumu, kas atbilst latviešu valodas normām. Simboliskajos nosaukumos ir akceptējami jaundarinājumi, kas iekļaujas latviešu valodas skaņu un formu sistēmā, kā arī klasisko valodu vārdi vai teicieni (MKN 2000/294). Taču gan valsts un pašvaldību uzņēmumu, gan komerciālo uzņēmumu nosaukumos ir lietojami latīņu burti un teksts, kas atbilst labai morālei.

Vietvārdu (t. sk. ielu nosaukumu) izveide balstās uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 50 „Vietvārdu informācijas noteikumi”, kuros ir noteikts, ka toponīmi Latvijā ir veidojami latviešu valodā atbilstoši latviešu valodas normām, lībiešu krasta teritorijā – arī lībiski (MKN 2012/50).

Tātad Latvijas pilsētu lingvistiskās ainavas oficiālās sfēras valodas zīmēs (piemēram, pašvaldības iestāžu un uzņēmumu nosaukuma zīmēs, ceļa norādēs) pamatā ir lietojama latviešu valoda, pieļaujot svešvalodu lietojumu vien sevišķi īpašos gadījumos. Savukārt komerciālās sfēras valodas zīmēs

(piemēram, reklāmās, afišās, darba laiku norādošās zīmēs) galvenais priekšnoteikums ir latviešu valodas izcēlums tekstā un informācijas apjoms zīmē, nosaukuma zīmēs ir pieļaujama tikai svešvaloda, ja vien ergonīms ir rakstīts ar latīņu alfabēta burtiem.

2.3. Lingvistiskās ainavas valodas pārvaldībā iesaistītie dalībnieki

Galvenie sociālie dalībnieki, kas plāno, organizē, izmanto un uzrauga lingvistiskās ainavas tekstus, ir „valodas zīmju iniciatori (tekstuālās idejas autori) un īpašnieki, rakstveida informācijas veidotāji, otrkārt – tie ir arī valodas zīmju lietotāji, treškārt, institucionālajā līmenī – valsts valodas likuma apstiprinātāji un pārraudzītāji” (Spolsky 2009, 65). Papildus minami tādi sociālie dalībnieki kā valodas konsultanti (Latvijas gadījumā – LVA valodas konsultantes, Valsts valodas centra (VVC) sabiedriskie palīgi), publisko tekstu izvietojuma atļaujas vai saskaņojuma sniedzēji (piemēram, Rīgas pilsētas būvvaldes Pilsētvides dizaina pārvaldes Valsts valodas un pilsētvides nodaļas ekspertes), lingvistiskās ainavas uzraudzītāji (VVC), arī reklāmas aģentūras, drukātavas, publisko tekstu izvietotāji pilsētā, valodas zīmju pārveidotāji (piemēram, publisko tekstu sabojātāji, grafiti rakstītāji), arī zinātnieki un komentētāji. Kad kāda valodas problēma izraisa konfliktu, ko abas iesaistītās puses (respektīvi, valodas zīmes īpašnieks un VVC) nevar atrisināt mierīgā ceļā, tiek uzsākts tiesvedības process, kurā iesaistās juristi, advokāti un tiesneši. Kā rāda prakse (sk. tālāk un tabulu pielikumā), iesaistīto personu skaits var būt liels.

2.4. Valodas prakse kā valodas problēma Latvijā

Literārajai un juridiskajai normai neatbilstošas valodas zīmes lingvistiskajā ainavā pamana VVC inspektori un sabiedriskie darbinieki, arī vietējie iedzīvotāji, kas par šādiem gadījumiem ziņo VVC. Te lietderīgi ir izcelt faktu, ka gadījums, kas vienam šķiet valodas problēma, citam nav valodas problēma. Piemēram, ja kādam (vietējam iedzīvotājam, imigrantam, tūristam) liekas, ka itāļu valodas lietojums kafejnīcas nosaukuma zīmē ir valodas problēma – nepieņemama valodas prakse, tad VVC Valsts valodas likuma ietvaros nedefinēs šo valodas zīmi kā valodas problēmu, jo teksts ir uzrakstīts ar latīņu burtiem atbilstoši normatīvajiem dokumentiem (sk. 2. 2. apakšnodaļu). Taču, ja iepriekš minētās svešvalodas lietojums būtu redzams afišā bez papildu informācijas latviešu valodā, šādu gadījumu VVC uztvertu kā valodas problēmu. Savukārt daļa sociālo dalībnieku (piemēram, itāļu valodas zinātnieki), iespējams, valodas praksi afišā uzskatītu par pieņemamu Latvijas lingvistiskajai ainavai. Tātad valodas problēmas formulēšana ir atkarīga no lietotāja (lasītāja) valodas zīmes uztveres, teksta žanra, izvietojuma vietas un normatīvajiem dokumentiem.

Kopumā administratīvo pārkāpumu lietu par informācijas nesniegšanu

valsts valodā vai neatbilstību valsts valodas normām lingvistiskās ainavas tekstos skaits pēdējos gados samazinās (piemēram, ja 2014. gadā bija 126 lietas, tad 2015. gadā – 42 un 2016. gadā – 18 administratīvās lietas²). Pēc VVC sniegtās informācijas, šādu izmaiņu pamatā ir ilgāka laika došana valodas problēmas atrisināšanai (respektīvi, teksta korekcijai, latviešu valodas pievienošanai vai izcelšanai tekstā) un preventīvajām sabiedrisko palīgu konsultācijām, administratīvo sodu piemērojot vien sevišķi būtiska pārkāpuma un atkārtota aizrādījuma ignorēšanas gadījumā vai nespējā vienoties ar valodas zīmes īpašnieku (Bērziņa 2018).

3. Valodas pārvaldības process lietā par trilingvālu valodas zīmi

Lai ilustrētu valodas pārvaldības komplicēto procesu ar daudzpakāpju darbību kopu un lielu skaitu iesaistīto sociālo dalībnieku, ir izvēlēts viens gadījums (trilingvāla valodas zīme), kas ir raksturots nākamajās apakšnodaļās.

3.1. Ielas nosaukuma zīme un valodas ideoloģija

Ielas nosaukuma zīme ir viens no valodas zīmju veidiem, kas pieder lingvistiskās ainavas oficiālajai sfērai. Šīm valodas zīmēm ir standartizēta formas un satura atainošanas kārtība (šajā gadījumā sk. Liepāja 2009), kas vistiešākajā mērā ir pakļauta valsts ideoloģijai, t. sk. valodas ideoloģijai. Vēsturiski to apliecina fakts, ka politisko varu maiņas rezultātā izkārtnes ar ielas nosaukumiem tika nomainītas ar politiskajai iekārtai daudz atbilstošākiem ielu nosaukumiem. Piemēram, „1940.–1941. g. padomju vara steidza ideologizēt ielu nosaukumus, pārdēvējot tos politisko un sabiedrisko darbinieku vārdos. Analogiski rīkojās vācu okupācijas vara 2. pasaules kara gados: 1942. g. tika pārdēvētas 102 Rīgas ielas un laukumi (*Adolf-Hitler-Straße*, radās *Gotenhafener Straße*, *Zoppoter Straße*, *Alfred-Rosenberg-Ring*), bet 1944. g. pārdēvējumus atcēla. Pēc kara – 1948. g. un it īpaši 1950. g. – padomju laika pārdēvēšanas tendences turpinājās: 1950. g. tika pārdēvētas vēl 57 ielas” (Balode 2008, 11; sk. arī Pošeiko 2016b; Pošeiko 2018). Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas daļai ielu tika atjaunoti to vēsturiskie nosaukumi, bet daļai – piešķirti jauni nosaukumi. Diskusijas par atsevišķu urbanonīma maiņu turpinās arī šobrīd, kā piemēru var minēt „4. maija deklarācijas kluba” ierosinājumu Jēkaba laukumu Rīgā pārdēvēt par Neatkarības laukumu un padomju laikus reprezentējošu ielu nosaukumus nomainīt pret latviskiem ielu nosaukumiem (Krenberga 2018; LA 2018).

Kā iepriekš tika minēts, mūsdienās Latvijā vietvārdi veidojami un lietoti valsts valodā (VVL 1999), taču 1. attēlā redzamā ēkas numerācijas

² Pēc VVC statistikas mājaslapā http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=59_157 un sniegtās informācijas klātienē 2018. gada 5. aprīlī.

zīme ar ielas nosaukumu ir trīs valodās: latviešu, angļu un krievu valodā. Tā raisa jautājumu – kāds ir šīs valodas zīmes „stāsts” valodas pārvaldības teorētiskā modeļa kontekstā?

1. attēls.

Numurzīme ar ielas nosaukumu trīs valodās Liepājā
(Avots: BaltNews.lv 2017)

3.2. Ilglaicīgais un sarežģītais metalingvistisko aktivitāšu kopums

Izvērts valodas pārvaldības process par 1. attēlā redzamo valodas zīmi ir atainots tabulā raksta pielikumā, gadījuma analīzei piemērojot 41 notikumu gaitas atainojošu soli jeb kritēriju. Tie ir ļāvuši: 1) raksturot valodas zīmi, valodas problēmu un piemērotās normas; 2) parādīt iesaistītos sociālos dalībniekus, viņu metalingvistiskās darbības un argumentus; 3) atspoguļot starprezultātus un gala rezultātu juridiskā un sociolingvistiskā skatījumā.

Izkārtne ar ielas nosaukumu ir viena no Liepājas lingvistiskās ainavas valodas zīmēm, kas izvietota Ludmilas Rjazanovas (*Людмила Рязанова*) privātīpašumā (sk. pielikuma tab. 1.–6.³). Uz šo individuālo numurzīmi ar ielas nosaukumu juridiski ir attiecināms iepriekš minētais Valsts valodas likums, Ministru kabineta noteikumi Nr. 50 „Vietvārdu informācijas noteikumi” un Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr. 2 „Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā”, kā pielikumā ir dots arī oficiālais Liepājas pilsētas ielu nosaukumu saraksts latviešu valodā (t. sk. *Rucavas iela*). Šo noteikumu 5. punktā ir norādīts, ka „noteikumu izpildi kontrolē pašvaldības iestāde „Liepājas pilsētas pašvaldības policija” (Liepāja 2009; sk. arī tab. 8.).

Zīmes īpašnieces sniegtā argumentācija (sk. tab. 26. un 38.) rāda, ka konkrētā valodas prakse – trīs valodu lietojums – ir apzināti veikts solis, informācijas nodošanai izvēloties valsts valodu, dziļto valodu un starptautisko valodu. Būtiska ir argumentā nosauktā valodu secība, kas atšķiras no

³ Šeit un turpmāk iekavās norādītā numerācija atbilst pielikuma tabulas kritēriju numuriem pēc kārtas.

valodu izkārtojuma zīmē (sk. 1. attēlu un tab. 5.), iespējams, izceļot šī gadījuma patieso motivāciju – vēlmi publiskot ielas nosaukumu dzimtajā valodā (respektīvi, krievu valodā). Var pieņemt, ka L. Rjazanova apzinās, ka valodas zīme pilnībā neatbilst juridiskajai normai (sk. tab. 7. un 39.), taču, pēc zīmes īpašnieces domām, novirze no normas ir attaisnojama ar zīmes izvietojuma vietu (privātu teritoriju), jēdziena *privātums* izpratni un viņas konstitucionālajām tiesībām personiskajā saziņā lietot pašas brīvi izvēlētas valodas (sk. tab. 25., 26. un 38.). Tātad šajā gadījumā aktuāla ir ne tikai valodas problēma (svešvalodu lietojums zīmē), bet arī sociāla cilvēktiesību problēma (privātuma ierobežojums), izraisot diskusiju par privāto un publisko telpu / privāto un publisko saziņu. Likumsakarīgi, ka zīmes īpašniece par savu stratēģiju izvēlējās izmantot argumentu – Latvijas Republikas (LR) Satversmes 96. panta pārkāpumu (sk. tab. 25.), kas radies, piemērojot viņai kā privātpersonai divas Valsts valodas likuma normas (sk. tab. 24.).

Nākamā valodas pārvaldības fāze ir valodas problēmas konstatēšana. Šīs lietas attīstības gaitā ielas nosaukuma zīmi kā juridisku valodas problēmu ir pamanījuši un identificējuši divi valsts iestāžu darbinieki pāris mēnešu starplaikā (sk. tab. 10. un 16.), aizsākot turpmākās metalingvistiskās darbības. Savukārt valodas zīmes vairākkārtīgā izvērtēšanā atšķirīgos laika periodos ir iesaistījušies daudz vairāk sociālo dalībnieku – valsts institūciju un privātpersonu (sk. tab. 10., 16., 22., 27., 29. un 30.), kam ir tiesības, nepieciešamība un/vai pienākums oficiāli paust savu viedokli; līdz ar to katram no tiem ir bijis savs uzdevums un mērķis (piemēram, komentēt etnisko minoritāšu tiesības, raksturot valsts valodas lietojumu, aizstāvēt nacionālistiskās intereses u. tml.). Vienīgi nav skaidra LR Satversmes tiesā izraudzīto personu izvēle (sk. tab. 30.), piemēram, kādēļ viedokļu daudzveidībai kā eksperts nav pieaicināts neviens sociolingvists, kas aizstāv sociālā bilingvisma vai multilingvisma idejas. Mazliet pārsteidzošs ir arī fakts, ka oficiālu viedokli atkārtoti ir paudis VVC, lai gan tieši šīs institūcijas darbinieks ir ierosinājis administratīvo lietu pret zīmes īpašnieci 2015. gadā (sk. tab. 15.–20.) un komentāru par valodas situāciju (t. sk. publiskajos tekstos) būtu varējusi sniegt LVA, kam ir sociolingvistiski dati par valodu lietojumu Latvijā (sk. 1. nodaļu).

Taču, kā rāda procesuālā valodas problēmas un valodas pārvaldības gaitas analīze, abu valodas problēmas pamanītāju un administratīvās lietas uzsācēju izvērtējums nav bijis pilnībā precīzs; vienā gadījumā ir ignorēta normatīvo dokumentu prasība numurzīmi ar ielas nosaukumu veidot tikai valsts valodā, otrā gadījumā – piemērota norma, kas neatbilst šīs lietas būtībai un ko kā neattiecināmu zīmes īpašniecei ir atzinusi LR Saeima un LR Satversmes tiesa (sk. tab. 14., 19. un 33.). Jāpiebilst, ka LR Saeima un LR Satversmes tiesa ir ne tikai vērtējusi valodas problēmu (respektīvi, neatbilstību

Valsts valodas likumam) un sociālo problēmu (šajā gadījumā – jēdziena *privātums* izpratni), bet arī valodas problēmas risināšanas gaitu (sk. tab. 28. un 33.). Tātad LR Saeima un LR Satversmes tiesa ir bijušas atbildīgas par konkrētā gadījuma un uzraugošo institūciju metalingvistisko darbību izvērtējumu. Konkrētajā valodas pārvaldības procesā ir konstatētas divas metalingvistiskas problēmas, tās ir problēmas, kas radušās neprecīzi izvērtējot valodu lietojumu zīmē un interpretējot Valsts valodas likuma 21. panta 1. daļu.

Skaidra norāde uz nepieciešamajām izmaiņām (šajā gadījumā – jauna numurzīme ar ielas nosaukumu latviešu valodā) zīmes īpašniecei ir izteikta vairākkārt (sk. tab. 7., 19., 20., 28., 31., 33.), bet nav ņemta vērā, pat saņemot LR Satversmes tiesas lēmumu 2017. gada 17. novembrī. Tātad juridiskā lēmumā balstīta norma nav ieviesta jaunā valodas praksē, sociolingvistiskā situācija ir palikusi nemainīga – 2018. gada 22. aprīlī Liepājas lingvistiskajā ainavā valodas zīme joprojām atradās tās sākotnējā izvietojuma vietā. Lai gan Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr. 2 „Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā” paredz, ka „numurzīmes pie ēkām izvieto un uztur kārtībā ēku īpašnieki, valdītāji vai apsaimniekotāji” (Liepāja 2009), konkrētais gadījums raisa divus jautājumus: kāpēc oficiālā prasība nav izpildīta un kas ir atbildīgs par piemērotās normas ieviešanu vai ieviešanas uzraudzīšanu praksē?

Taču jāizceļ LR Satversmes tiesas lēmuma paziņošanas kontekstuālo nozīmi; tas ir simboliski piesātināts laiks – diena pirms LR Proklamēšanas dienas, valstiskā līmenī atgādinot zīmes īpašniecei un sabiedrībai Latvijas konstitucionālās vērtības, t. sk. latviešu valodu. Valsts valodas loma nacionāli kulturālās identitātes (mikrolīmenis) un Latvijas valsts konstitucionālās identitātes (makrolīmenis) veidošanā un izjušanā ir izcelta kā LR Saeimas atbildes vēstulē, LR Satversmes tiesā pieaicināto personu viedokļos, tā arī LR Satversmes secinājumos (sk. tab. 28., 31. un 33.).

Tiesvedībā līdzās valodas simboliskajai nozīmei kā būtiskam nacionālajam argumentam ir izmantoti sociolingvistiskie argumenti (piemēram, latviešu valodas saglabāšana, funkcionalitāte un ekonomiskā vērtība, nesenā vēsturē piedzīvotā sociolingvistiskā pieredze, valodu konkurence, plaša starp valsts valodas zināšanām un praksi, pozitīva lingvistiskā attieksme) un sociālie argumenti (piemēram, zīmes izlikšanas atbildība, Latvijas Pasta darba nodrošinājums un vienota adresācijas sistēma, integrācija, globalizācija) (sk. vairāk tab. 28., 31., 33.). Savukārt aizstāvībā izmantotie sociālie un sociolingvistiskie argumenti bija: privāta telpa, etnisko minoritāšu tiesības lietot savu dzimto valodu, personiskā saziņa un starptautiskā komunikācija, valsts valodas prasmju pieaugums Latvijā (sk. iepriekš un tab. 26., 38., 39.).

Tīmeklī pēc ziņu portālos publicētiem rakstiem ir ekscerpēti 68 lasītāju komentāri, no kuriem daži ir ievietoti pielikuma tabulā. Šajos komentāros ir vērojamas vairākas tendences: krievu valodas un angļu valodas salīdzinājums atšķirīgos valodas zīmju veidos, atainojot nelīdzvērtīgu attieksmi pret šīm svešvalodām; norāde uz krievu valodas funkcionalitāti citās Eiropas valstīs; negatīva un noraidoša attieksme pret krievu valodā runājošajiem un/vai krievu tautības Latvijas iedzīvotājiem; uzskats par valodas likuma obligātu ievērošanu, īpaši izceļot valsts iestādēs strādājošo darbinieku pienākumu ar cieņu izturēties pret valsts valodu. Papildus tiek izteikts atbalsts krievu valodas lietojumam Latvijas lingvistiskajā ainavā, kā arī pragmatisks iemesls ielas nosaukumiem tikai latviešu valodā – priekšnoteikums veiksmīgam *googles* karšu izmantojumam (sk. tab. 40). Nav viennozīmīga vērtējuma par ielas nosaukuma zīmē lietotajām valodām, taču skaidrs, ka lingvistiskā attieksme pret svešvalodām ir atšķirīga: neitrāli vai pozitīvi tiek pieņemta angļu valoda kā biežāk lietotā svešvaloda, bet drīzāk negatīvi un noraidoši tiek uztverta krievu valoda.

Tieši ziņu portāli tīmeklī ir aktīvākie mediji, kas sekojuši līdzī valodas pārvaldības gaitai un publiskojuši sociālo dalībnieku (galvenokārt zīmes īpašnieces un viņas pārstāvja) uzskatus par valodas zīmi un tās izskatīšanas lietu, arī LR Satversmes tiesas lēmumu (sk. tab. 37.–40.). Jānorāda, ka informatīvo tekstu krievu valodā ir vairāk, kas demonstrē lielāku krievvalodīgo mediju (netieši arī lasītāju) interesi par valodas jautājumiem Latvijā.

Bez papildu datiem (piemēram, intervijas vai elektroniskas sarakstes) nav iespējams raksturot sociālo dalībnieku apmierinātību vai vilšanos ar rezultātu. Var pieņemt, ka valsts institūcijas – VVC un LR Saeima – un valsts valodas aizstāvji – LR Satversmes tiesā pieaicinātās personas – ir apmierinātas ar faktu, ka publiski izteiktais normas pamatojums un valsts valodas monopolfunkcijas nepieciešamības skaidrojums ir guvis juridisku atbalstu valsts līmenī. Savukārt zīmes īpašniece neilgi pēc LR Satversmes tiesas lēmuma paziņojuma nav sniegusi komentārus plašsaziņas līdzekļiem⁴ (sk. tab. 41.), taču valodas zīmes esamība pie privātmājas liecina par LR Satversmes tiesas lēmuma neakceptēšanu. Jāpiebilst, ka lēmumā ir norādīts, ka Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa nav pretrunā ar LR Satversmes 96. pantu, bet nav minēta prasība (ne arī kādā citā publiski pieejamā pavēstē) noteiktā laikā valodas problēmu atrisināt – noņemt esošo izkārtņi un pielikt jaunu, juridiskajai normai atbilstošu nosaukuma zīmi.

⁴ L. Rjazanova ir elektroniski sniegusi apliecinājumu raksta autorei, ka atbildēs uz jautājumiem, kas ir saistīti ar valodas zīmi un valodas pārvaldības procesu, bet līdz 2018. gada 29. aprīlim atbilde vēl nav saņemta.

Nobeigums, būtiskākie secinājumi un nākotnes perspektīva

Raksta ievadā norādīta lingvistiskās ainavas, valodas lietotāju un valodas situācijas korelācija kā būtiska valodas pārvaldības pazīme. Atgriežoties pie šī saistījuma pēc teorētisko jautājumu un piemēra aplūkošanas, var secināt, ka valodas problēma, kā pamatā ir juridiskajai normai neatbilstošs valodas lietojums, norāda uz kādas sabiedrības daļas lingvistiskajiem paradumiem (valodas praksi) citās sociolingvistiskajās jomās, arī uz kaut kādām lingvistiskajām gaidām, piemēram, lai valoda taptu pamanīta, atzīta un/vai pieņemta. Valodas problēma sociolingvistiskā skatījumā ir tad, kad personiskās intereses nesakrīt ar valsts interesēm, kad valodas lietotājam (mikrolīmenis) un valstij (makrolīmenis) ir atšķirīgs viedoklis par valodu izvēli.

Numurzīme ar ielas nosaukumu trīs valodās valsts līmenī ir identificēta un raksturota kā juridiska valodas problēma, un tā ir izvērtēta un iztirzāta dažādās valodas pārvaldības fāzēs (t. sk. tiesvedībā), secinot, ka izkārtne nav attiecināma uz privātu saziņu un zīmes īpašnieces privātuma izpausmi. Tomēr LR Satversmes tiesas lēmums nav bijis pietiekams iemesls izkārtnes nomaiņai, valodas zīme gandrīz gadu pēc tiesas lēmuma pieņemšanas Liepājas lingvistiskajā ainavā ir palikusi nemainīga. Tātad metalingvistisko darbību kopumā kaut kā nav, piemēram, pietrūkst juridiski formulēta darbību plāna tiesas lēmumā, nosakot, kad un kā tiks nomainīta izkārtne un kas uzraudzīs valodas prakses maiņas procesu. Liepājas pilsētas domes saistošo noteikumu Nr. 2 „Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā” 5. punktā ir tikai norādīts, ka Liepājas pilsētas pašvaldības policija kontrolē noteikumu izpildi. Te nav juridiski atrunāts, kas ir tiesīgs noņemt izkārtņi un aizstāt to ar juridiskajai normai atbilstošu numurzīmi, ja izkārtnes īpašnieks atsakās to darīt. Taču šāda piezīme vai juridiski formulēts darbību plāns būtu nepieciešams, lai lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība būtu ne tikai juridiski, bet arī praktiski efektīva.

Rakstā aplūkots piemērs rāda, ka valodas pārvaldībā līdztekus valodas problēmas konstatācijai un izvērtēšanai tikpat svarīgas papildu metalingvistiskās darbības ir, pirmkārt, *argumentācija*, kas rūpīgi tiek sagatavota un izmantota, lai pamatotu valodas prakses atbilstību vai neatbilstību normai un/vai konkrētajai saziņas situācijai. Otrkārt, tā ir *valodas problēmas identificēšanas, raksturošanas un atrisināšanas procesuālā analīze*, kas ļauj izvērtēt publisko tekstu uzraudzītāju metalingvistisko darbību un secinājumu atbilstību LR likumdošanai un pieļaujamai valodas problēmas risināšanas gaitai. Šim valodas pārvaldības posmam teorētiskajā literatūrā uzmanība ir pievērsta mazāk, bet tas ir nozīmīgs process, lai saprastu katra sociālā dalībnieka atbildību un ietekmi uz rezultāta ieviešanu praksē. Ja būtu

skaidri definēts, kas ir atbildīgs par valodas problēmas atrisinājumu un nepieciešamā rezultāta sasniegšanu, tad trilingvālā numurzīme ar ielas nosaukumu Liepājā pēc LR Satversmes tiesas lēmuma būtu, iespējams, nomainīta uz monolingvālu valodas zīmi latviešu valodā. Valodas pārvaldības gaitas atainojums rāda, ka praksē lokāli funkcionējošiem juridiskajiem dokumentiem (šajā gadījumā – sk. Liepāja 2009) nav pietiekami liels svars – Liepājas pilsētas pašvaldības policija nav reaģējusi uz LR Satversmes lēmumu un nemainīgo izkārti. Tas nozīmē, ka līdztekus valodas problēmu analīzei būtu jāpievēršas metalingvistisko problēmu, valodas pārvaldības virzīšanas un uzraudzīšanas izpētei, pēc tam – praktisku risinājumu izstrādei.

Treškārt, svarīgi ir noteikt un raksturot valodas problēmas atrisinājuma vai nemainības *percepciju* – metalingvistisko diskursu pēc administratīvās lietas vai tiesvedības, sociālo dalībnieku apmierinātību vai vilšanos par rezultātu, tās ietekmi uz lingvistisko attieksmi un turpmāko valodas praksi. Šis kritērijs rakstā ir nepietiekami atsegts, līdz ar to turpināma tā analīze citos zinātniskajos darbos.

Rakstā teorētiski un praktiski parādīts, ka lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība ir komplekss daudzpakāpju metalingvistisko darbību process, kas ir saistīts gan ar lingvistiskiem, gan arī ar sociāliem jautājumiem un kurā būtiska loma ir metalingvistiskām sarunām par valodu lietojumu publiskajā telpā, jo tās netieši parāda valodas praksi, lingvistiskās gaidas un bažas, lingvistisko attieksmi pret valodām un emocionālo pašsajūtu Latvijā.

Avoti un literatūra

- Baldauf 2012 – **Baldauf, Richard**. Introduction – Language Planning: Where have we been? Where might we be going? *Revista Brasileira de Linguística Aplicada* : scientific journal. Vol. 12, No. 2, 2012, pp. 233–248.
- Baldauf, Hamid 2018 – **Baldauf, Richard; Hamid, Obaidul**. Language planning 'schools' and their approaches and methodologies. *The Language Management Approach: A Focus on Research Methodology*. Peter Lang, 2018, pp. 43–66.
- Balode 2008 – **Balode, Laimute**. Varas atspulgs Latvijas vietvārdos. *Latvijas Universitātes raksti. 728. sēj. : Valodniecība. Latvistika*, 2008, 7.–16. lpp.
- BaltNews.lv 2017 – Акопов, Владимир. Дело о „нелояльной” табличке в Либапе дошло до Конституционного суда: английский и русский языки vs. Latvia? *BaltNews.lv*. Pieejams: <http://baltnews.lv/Interview/20170113/1018687669.html>
- Bez Tabu 2015 – **Bez Tabu**. Ko par reklāmu saukļiem saka Latviešu valodas aģentūra?: TV3 sižets. Pieejams: <https://skaties.lv/zinas/latvija/ko-par-reklamu-saukliem-saka-latviesu-valodas-agentura/>
- Bērziņa 2018 – Raksta autores intervija ar VVC Kontroles departamenta vadītāju un direktora vietnieci Ingrīdu Bērziņu notika 20.02.2018.
- Cenoz, Gorter 2006 – **Cenoz, Jase; Gorter, Durk**. *Linguistic Landscape and Minority Languages*. Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism. England: Multilingual Matters, 2006, pp. 67–80.

- CSB 2016 – **Centrālās Statistikas pārvalde**. *Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs*. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/skoleniem/iedzivotaji/etniskais_sastavs.pdf
- CSB 2017 – **Centrālās Statistikas pārvalde**. *Demogrāfija 2017*. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_11_demografija_2017_17_00_lv_en.pdf
- Diena 2017 – Satversmes tiesā ierosināta lieta par valodas likuma normām. *Diena*. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/satversmes-tiesa-ierosinata-lieta-par-valodas-likuma-normam-14163309>
- Dorofejevs 2017 – **Dorofejevs, Vladimirs**. „Pretvalstiskās” plāksnītes lieta Liepājā. Pieejams: <https://sputniknews.lv.com/Latvia/20170118/3677850/Valsts-valodas-centrs-ielas-plaksnite-Liepaja-Rjzanova.html>
- Drīzule, Gerentoviča 1990 – Drīzule, V, Gerentoviča, V. *Valodu sociāli funkcionālā stratifikācija komunikatīvās sfērās*. Manuskripts, 1990.
- Druvieta 1994 – **Druvieta, Ina**. *Valodas politika: pasaules pieredze Latvijai*. Rīga: LZB, 1994.
- Druvieta 1996 – **Druvieta, Ina**. *Latviešu valodas sociolingvistiskā situācija (izpētes metodes un raksturojums: statistika, psiholoģija, politika) : disertācija habilitētā filoloģijas doktora grāda iegūšanai*. Rīga: Latviešu valodas institūts, 1996.
- Druvieta 1998 – **Druvieta, Ina**. Valoda un politika valodas likumdošanā. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 107/108 (1168/1169), 1998. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/31800>
- Druvieta 2000 – **Druvieta, Ina**. *Sociolinguistic situation and language policy in the Baltic States*. Rīga: The University of Latvia, 2000.
- Druvieta 2002 – **Druvieta, Ina**. Language policy and protection of the State Language in Latvia. *World Congress on Language Policy*. Pieejams: http://www.linguapax.org/wp-content/uploads/2015/09/CMPL2002_T3_Druvieta.pdf
- Druvieta 2008 – **Druvieta, Ina**. Break-out of Latvian : a sociolinguistic study of situation, attitudes, processes, and tendencies. Rīga: Zinātne, 2008.
- Druvieta 2010 – **Druvieta, Ina**. *Skatījums: valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.
- Druvieta 2011 – **Druvieta, Ina**. Valsts valoda Latvijas lingvistiskajā ainavā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi* : populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 6. Rīga: LVA, 2011, 13.–22. lpp.
- Ernstson 2008 – **Ernstson, Vineta**. *Valsts valodas likums: vēsture un aktualitāte*. Rīga: LVA, 2008, 118.–147. lpp.
- Ernsttreits 2016 – **Ernsttreits, Valts**. Lībiešu valodas attīstība. *Valodas situācija Latvijā 2010–2015*. Rīga: LVA, 2016, 196.–216. lpp.
- Fairbrother, Nekvapil, Sloboda 2018 – **Fairbrother, Lisa; Nekvapil, Jīri; Sloboda, Marián**. *The Language Management Approach. A Focus on Research Methodology*. Vol. 5. Berlin: Peter Lang, 2018.
- Fishman 1972 – **Fishman, Joshua, A.** *The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language and Society*. Rawley, MA: Newbury House, 1972.
- Giger, Sloboda 2010 – **Giger, Markus; Sloboda, Marián**. Language Management and Language Problems in Belarus: Education and Beyond. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 11 (3–4), 2010, pp. 315–339.
- Haugen 1983 – **Haugen, Einar**. The implementation of corpus planning: Theory and practice. *Progress in Language Planning: International Perspectives*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1983, pp. 269–289.
- Hirša 1992 – **Hirša, Dzintra**. Valsts valodas politika Latvijā. *Valodas politika Baltijas valstīs* : konferences materiāli. Rīga, 1992. gada 17. un 18. decembris. Rīga: Latvijas Republikas Valsts valodas centrs, 1992, 8.–17. lpp.
- Hogan-Brun, Melnyk 2012 – **Hogan-Brun, Gabrielle; Melnyk, Svitlana**. Language Policy Management in the former Soviet Sphere. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Mexico City: Cambridge University Press, 2012, pp. 562–616.
- Hornberger 2006 – **Hornberger, Nancy**. Frameworks and models in language policy and planning.

- An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA : Blackwell, 2006, pp. 24–41.
- Jernudd, Neustupný 1987 – **Jernudd, B. H.; Neustupný, Jiří**. Language planning for whom? *Proceedings of the International Colloquium on Language Planning*. Québec : Les Presses de L'Université Laval, 1987, pp. 69–84.
- Joma 2008 – **Joma, Daiga**. *Valsts valodas likums: vēsture un aktualitāte*. Rīga : Valsts valodas aģentūra, 2008.
- Kaplan, Baldauf 1997 – **Kaplan, Robert; Baldauf, Richard**. *Language Planning from Practice to Theory*. Clevedon : Multilingual Matter, 1997.
- Krenberga 2018 – **Krenberga, Odita**. Aicina Rīgā pārdēvēt Jēkaba laukumu un atteikties no „padomiskiem” ielu nosaukumiem. *Latvijas Sabiedriskie Mediji*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/aicina-riga-pardevet-jekaba-laukumu-un-atteikties-no-padomiskiem-ielu-nosaukumiem.a276274/>
- LA 2018 – Mainīt Jēkabu pret Neatkarību? *Latvijas Avīze*, 26. 04. 2018. Pieejams: <http://www.la.lv/mainit-jekabu-pret-neatkaribu/>
- Lazdiņa, Marten 2012 – **Lazdiņa, Sanita; Marten, Heiko F**. Latgalian in Latvia: A Continuous Struggle for Political Recognition. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 11 (1), 2012, pp. 66–87.
- Liepāja 2009 – Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr. 2. Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojuma kārtība Liepājā. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=188335>
- Liepājniekiem 2017 – *Ielas plāksne nav privātā dzīve*. Komentāri. Pieejams: <https://www.liepajniekiem.lv/zinas/sabiedriba/ielas-plaksne-nav-privata-dzive-211791?cp=1>
- Ločmele 2015 – **Ločmele, Gunta**. Latviešu valodas ilgtspēja, kvalitāte un konkurētspēja reklāmā. *Scriptus Manet*, Nr. 2 : humanitāro un mākslas zinātņu žurnāls. Liepāja : LiePA, 2015, 61.–83. lpp.
- Lüdi 2012 – **Lüdi, Georges**. The Analysis of the Linguistic Landscape as a Tool for Comprehension of Companies' Language Management and Practices. *Linguistic Landscapes, Multilingualism and Social Change*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien : Peter Lang, 2012, pp. 87–105.
- Marten 2012 – **Marten, Heiko, F**. “Latgalian is not a Language”: Linguistic Landscapes in Eastern Latvia and how they Reflect Centralist Attitudes. *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Houndmills : Palgrave Macmillan, 2012, pp. 19–35.
- MixNews 2017 – *Конституционный суд запретил таблички с адресом не на государственном языке*. Комментарии. Pieejams: http://www.mixnews.lv/ru/society/news/231419_konstitucionnyj-sud-zapretil-tabli4ki-s-adresom-ne-na-gosyazyke/
- MKN 2000/294 – Ministru kabineta noteikumi Nr. 294 „Noteikumi par iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) nosaukumu un pasākumu nosaukumu veidošanu un lietošanu”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=10130>
- MKN 2005/130 – Ministru kabineta noteikumi Nr. 130 „Noteikumi par valodu lietošanu informācijā”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=102667>
- MKN 2012/50 – Ministru kabineta noteikumi Nr. 50 „Vietvārdu informācijas noteikumi”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=243610>
- Nekvapil 2006 – **Nekvapil, Jiri**. From language planning to language management. *Socio-linguistica*, 20, 2006, pp. 92–104.
- Nekvapil 2009 – **Nekvapil, Jiří**. The integrative potential of Language Management Theory. *Language Management in Contact Situations*. Frankfurt, Main : Peter Lang, 2009, pp. 1–11.
- Nekvapil 2016 – **Nekvapil, Jiří**. Language Management Theory as one approach in Language Policy and Planning. *Current Issues in Language Planning*, 17 (1), 2016, pp. 11–22.
- Neustupný 1978 – **Neustupný, Jiří**. *Post-structural Approaches to Language*. Tokyo : University of Tokyo Press, 1978.
- Pavlenko 2009 – **Pavlenko, Aneta**. Language Conflict in Post-Soviet Linguistic Landscapes. *Journal of Slavic Linguistics*, 17 (1–2), 2009, pp. 247–274.
- Pavlenko 2013 – **Pavlenko, Aneta**. Language management in the Russian empire, Soviet Union, and post-Soviet countries. *The Oxford Handbook of Sociolinguistics*. Oxford : Oxford University Press, 2013, pp. 651–679.
- Phillipson 1982 – **Phillipson, Robert**. *Linguistic Imperialism*. Oxford : Oxford University Press, 1982.
- Phillipson 2012 – **Phillipson, Robert**. Imperialism and colonialism. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. Cambridge : Cambridge University Press, 2012, pp. 203–225.
- Pošeiko 2015 – **Pošeiko, Solvita**. *Valodas un to funkcionalitāte pilsētu publiskajā telpā: Baltijas valstu lingvistiskā ainava* : promocijas darbs. Rīga : Latvijas Universitāte, 2015. Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31349/298-51593-Poseiko_Solvita_sp10146.pdf?sequence=1.
- Pošeiko 2016a – **Pošeiko, Solvita**. Latgaliešu rakstu valodas attīstība Latvijā. *Valodas situācija Latvijā 2010–2015*. Rīga : LVA, 2016, 173.–193. lpp.
- Pošeiko 2016b – **Pošeiko, Solvita**. Daugavpils lingvistiskā ainava diahroniskā skatījumā. *Via Scientiarum* : starptautiskās jauno lingvistu konferences rakstu krājums, 3. laidiens. Ventpils, Liepāja : Ventpils Augstskola, Liepājas Universitāte, 2016, 77.–102. lpp.
- Pošeiko 2018 – **Pošeiko, Solvita**. Rīgas centra lingvistiskās ainavas izkārtnes 20. gs. pirmajā pusē. *Dzīves lingvistika* : veltījumskrājums profesoram Jānim Valdmanim. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 145.–171. lpp.
- Puzey 2012 – **Puzey, Guy**. Two-Way Traffic: How Linguistic Landscapes Reflect and Influence the Politics of Language. *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Palgrave macmillan, 2012, pp. 127–147.
- Ragačevičs, Zilgalve 2015 – **Ragačevičs, Vasilijis; Zilgalve, Evelina**. *Lekcija par valodu reklāmā „Pielāgo valodu!”* Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=4lwNL-0XILQ>
- Runčis, Savitska 2016 – **Runčis, Aigars; Savitska, Justīna**. Latgaliešu valoda reklāmā – paliekoša vērtība vai pārdošanas triks. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kolhasata/latgaliesu-valoda-reklama-paliekosa-vertiba-vai-pardosanas-triks.a75162/>
- Satversme 1922 – *Latvijas Republikas Satversme*. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>
- Satversme 2017 – Satversmes tiesas lēmums. *Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01*. Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=295206&version_date=04.03.2018
- Skujiņa 2001 – **Skujiņa, Valentīna**. Nacionālās valodas noturīguma pamati gadsimtu gaitā. *Linguistica Lettica* : Latviešu valodas institūta žurnāls, 8. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 5.–14. lpp.
- Sloboda, Szabó-Gilinger, Šimičić 2010 – **Sloboda, Marián; Szabó-Gilinger, Eszter; Vigers Dick; Šimičić, Lucija**. Carrying out a language policy change: advocacy coalitions and the management of linguistic landscape. *Current Issues in Language Planning*, 11 (2), 2010, pp. 95–113.
- Spārīte 2013 – **Spārīte, L**. Bērnu tautība un mājās lietotā valoda. *Bērni Latvijā 2013*. Rīga : Latvijas Republikas centrālā statistikas pārvalde, 2013.
- Spolskis 2011 – **Spolskis, Bernards**. *Valodas pārvaldība*. Tulk. Ina Druviete. Rīga : Zinātne, 2011.
- Spolsky 2009 – **Spolsky, Bernard**. *Language Management*. Cambridge : University Press, 2009.
- Šuplinska, Lazdiņa 2009 – **Šuplinska, Ilga; Lazdiņa, Sanita**. Valodas Austrumlatvijā: pētījuma dati un rezultāti. *Via Latgalica* : humanitāro zinātņu žurnāla pielikums, 1. Rēzekne : Rēzeknes Augstskola, 2009.
- Tollefson 1991 – **Tollefson, James, W**. *Planning language, planning inequality: language policy in the community*. London : Longman, 1991.
- Tollefson 2006 – **Tollefson, James, W**. Critical theory in language policy. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA : Blackwell, 2006, pp. 42–59.
- Valoda 2011 – **Druvieta, Ina** (zin. red.). *Valodas situācija Latvijā 2004–2010*. Rīga : LVA, 2011.
- Valoda 2016 – **Lauze, Linda** (zin. red.). *Valodas situācija Latvijā 2010–2015*. Rīga : LVA, 2016.
- VVL 1999 – *Valsts valodas likums*, 1999. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=14740>
- VPPP 2015–2020 – *Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam* (Ministru kabineta rīkojums Nr. 630, Rīgā 2014. gada 3. novembrī (prot. Nr. 58 47. §)). Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/Normativie_dok/valstsvalodaspolitikaspamatnostadnes2014lidz2020.pdf

Language Management of the Linguistic Landscape in Latvia: from Theory to Metalinguistic Discussions about the Language Situation in Public Space

Keywords: language policy, language management, linguistic landscape, language problem, street name sign.

Summary

Linguistic landscape as one of the written language's functionality areas is an essential platform for organization, implementation and cognition of the language usage. Its publicity is one of the reasons for the metalinguistic discussions in society which intensify sporadically and concern the conformity of language usage to the standards of literary language and the requirements of the State Language Law.

The article has two aims. The theoretical aim is to examine the language management theory as a model of metalinguistic activities within context of the research approaches of other language policies and planning. The practical aim is to show in what way the theoretical model of the language management could be used for the research of certain cases.

Initially, the article considers four approaches for characterizing the language planning, organization and regulation (classical, domain, critical and language management approach), connecting them to the Latvian scientific practice, especially the researches related to the studies on the linguistic landscape. Further, it provides an overview of the linguistic landscape language management tradition and the factors influencing it in Latvia. The article analyses one case – the creation, perception and interpretation of a street name sign as a language problem. The final part of the article provides a summary with the most essential conclusions and ideas for further research.

According to the language management theory, the language management process starts with reaction to a non-compliance with the communicative expectations and ends with result which satisfies or dissatisfies the following social agents involved: language practice implementer, process initiator, supervisor, defenders or critics. Within the context of Latvian linguistic landscape, it means that a language sign which is placed in a city does not correspond to the perception of readers and/or the language usage supervisors in terms of the correct language usage on the sign, for instance, a spelling or punctuation mistake or the lack of the Latvian language itself. It would bring a succession of further steps, for example, negotiations with the sign owner, giving a formal notice, re-examination, administrative penalty imposing, even initiation of proceedings in some cases. The language consultants, providers of permissions or agreements for the public text disposition, printing offices, advertisement agencies, public text positioners in the cities, transformers of the language signs (for instance, graffiti writers), the scientists and commentators could be involved in the process. The mass media is also an important social agent, which fully or partially publish an account on the course of events, with the opinions of the participants, experts and/or local population, thus creating the metalinguistic discourse on the public texts and the linguistic landscape.

The language usage within the linguistic landscape in Latvia is controlled by the State Language Law and its implementing provisions adopted by the Cabinet of Ministers, and by the municipalities' rules on the creation of public texts and their placing in the cities. The signs within the linguistic landscape which do not correspond to the literary and legal norms are noticed by the inspectors of the State Language Centre (SLC) and the social workers, as well as the locals, who inform the SLC of such cases. In general, during the last years, the number of administrative cases concerning the failure to provide information in the state language or the non-compliance with the state language norms in the texts of linguistic landscape decreases. According to the information provided by the SLC, the reasons for the positive tendency are the period given for solving the language problem (namely, for the text editing, adding or highlighting the text in Latvian) and the preventive consultations by the social assistants.

A plate with the street name in three languages on it is identified and characterized as a legal language problem on state level. It has been evaluated and considered in reasoned way by several social agents in various language management stages (including the legal proceedings). Conclusion – the sign does not concern a private communication and the sign owner's privacy expression therefore it shall be written only in the state language. However, the decision made by the Constitutional Court of the Republic of Latvia has not been a strong reason for changing the sign, because, almost a year after the court decision was adopted, the sign within the linguistic landscape of Liepāja is the same. There is no legal regulation concerning the person who is entitled to remove the sign and to replace it with a sign relevant to the legal provisions in case if its owner refuses to do it. However, such comment or legally defined plan of operations would be necessary to make the linguistic landscape language management effective not only legally, but also practically.

The case analysis shows that there are some essential additional metalinguistic activities in the language management: firstly, argumentation, which is carefully prepared and used to substantiate the conformity or non-conformity of the language practice to the standard and/or the communication situation. Secondly, the processual analysis of the language problem identification, characterization and settlement, which allows to evaluate the compliance of the public text supervisors' metalinguistic activity and the correspondence to the legislation of the Republic of Latvia and the permissible language problem solution process. Thirdly, it is essential to characterize the perception of the language problem solution or invariability – the metalinguistic discourse after an administrative case or court proceedings, the social agents' satisfaction or disappointment with the results, its impact on the linguistic attitude and the future language practice.

The article has theoretically and practically demonstrated that the linguistic landscape language management is a complex process of multistage metalinguistic activities, which is related to both linguistic and social issues, where metalinguistic discussions about the usage of languages in the public space play an essential role because they indirectly reflect the language practice, the linguistic expectations and concerns, the linguistic attitude towards languages and the emotional state in Latvia.

Valodas pārvaldības procesuālā gaita par vienu valodas zīmi

Nr.	KRITĒRIĻI	PIEMĒRA RAKSTUROJUMS
1.	Valodas zīmes veids	Numurzīme ar ielas nosaukumu
2.	Zīmes atrašanās vieta	Numurzīme ar ielas nosaukumu ir pie privātmājas sienas Liepājā
3.	Zīmes izvietojanas laiks	2015. g. maijs
4.	Zīmes īpašniece	Ludmila Rjazanova (<i>Людмила Рязанова</i>), Liepājas Domes deputāte
5.	Valodas prakse	Ielas nosaukums latviešu, angļu un krievu valodā (sk. 1. attēlu)
6.	Valodas zīmes lingvistiskais raksturojums	Ielas nosaukums latviešu valodā ir ar lielāku burtu izmēru, nosaukums angļu un krievu valodā – ar vienādu burtu izmēru. Valodas zīmē informācijas apjoms ir lielāks tekstam latviešu valodā. Ielas nosaukums krievu valodā ir daļēji transliterēts (ciema nosaukums <i>Русино</i>). Nomenklatūras vārds <i>ielā</i> svešvalodās ir saīsināts (sk. 1. attēlu)
7.	Juridiskā norma	1. Valsts valodas likuma 18. pants: „Latvijas Republikā vietu nosaukumi Latvijā ir veidojami un lietojami un lietojami valsts valodā.” (VVL 1999) 2. Liepājas pilsētas domes 2009. gada 22. janvāra saistošo noteikumu Nr. 2 „Ēku numurzīmju, ielu vai laukumu nosaukumu norāžu izvietojanas kārtība Liepājā” 3.8. apakšpunkts: „Tekstam uz ēku numurzīmēm, ielu vai nosaukumu norādēm ir jābūt valsts valodā.” (Liepāja 2009)
8.	Atbildīgās institūcijas par juridiskās normas ieviešanu praksē	VVC un Liepājas pilsētas pašvaldības policija
9.	Neatbilstības pamanīšanas laiks	2015. g. jūnijs
10.	Neatbilstības pamanītājs / lietas iniciators	Liepājas pilsētas pašvaldības policijas darbinieks
11.	1. starprezultāts	Protokols par administratīvo pārkāpumu
12.	Zīmes īpašnieces darbība	Protokola pārsūdzēšana
13.	2. starprezultāts	Liepājas pilsētas pašvaldības policijas lēmums par soda atcelšanu un administratīvās lietas pārtraukšana
14.	Pamatojums	Valodas zīmē ir valsts valodas lietojums
15.	Neatbilstības pamanīšanas laiks	2015. gada oktobris

16.	Atkārtotas lietas iniciatore	VVC vecākā inspektore
17.	3. starprezultāts	Administratīvā pārkāpuma protokols, soda nauda 75 EUR apmērā
18.	Pamatojums	Daudzvalodība šajā gadījumā (respektīvi, numurzīmē ar ielas nosaukumu – S. P.) neatbilst Valsts valodas likumam
19.	Piemērotās normas	1. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa: „Latvijas Republikā vietu nosaukumi veidojami un lietojami valsts valodā.” 2. Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa: „Valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī uzņēmējdarbības, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, sabiedrības informēšanai paredzētā informācija sniedzama tikai valsts valodā, izņemot šā panta piektajā daļā noteiktos gadījumus. Šis noteikums attiecināms arī uz privātām iestādēm, organizācijām, uzņēmumiem (uzņēmējdarbībā), kā arī pašnodarbinātajām personām, kuras, pamatojoties uz likumu vai citu normatīvo aktu, veic noteiktas publiskas funkcijas, ja informācijas sniegšana saistīta ar attiecīgo funkciju izpildi.” (Sagatavots pēc: Satversme 2017)
20.	VVC prasība, vajadzīgais rezultāts	Monolingvāla numurzīme ar ielas nosaukumu latviešu valodā atbilstoši Valsts valodas likumam
21.	Zīmes īpašnieces reakcija un darbība	Nepiekrīšana VVC pamatojumam, prasībai un uzliktajam sodam, tiesvedības uzsākšana
22.	Tiesvedības gaita	Liepājas tiesa > Kurzemes Apgabaltiesa > LR Satversmes tiesa
23.	Personas, kas zīmes īpašniecei palīdz sagatavot pieteikumu LR Satversmes tiesai	Latvijas cilvēktiesību komitejas juristi
24.	Normas, ko LR Satversmes tiesā apstrīd zīmes īpašniece	Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa un 21. panta pirmā daļa
25.	Pārkāptā norma, pēc zīmes īpašnieces domām	LR Satversmes 96. pants: „Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.” (Satversme 1922)
26.	Zīmes īpašnieces argumenti, kas norādīti LR Satversmes tiesai iesniegtajā pieteikumā	1. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa un 21. panta pirmā daļa, ciktāl šīs tiesību normas liedz zīmes īpašniecei piederošam nekustamajam īpašumam pieprasīt ēkas numura zīmi, kurā ielas nosaukums līdztekus norādei valsts valodā ir atveidots arī svešvalodās – angļu un krievu valodā – neatbilst LR Satversmes 96. pantā noteiktajām tiesībām uz mājokļa un privātās dzīves neaizskaramību. Pamattiesību aizskārumus izpaužoties kā valsts noteikts ierobežojums dzīvot pēc sava prāta, dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un kā iejaukšanās privātajā telpā. Jēdzienā „mājoklis”, to interpretējot paplašināti, ietilpst arī mājas ārējā siena ar visiem priekšmetiem, kurus īpašnieks pie tās piestiprina. Jēdziens „mājokļa neaizskaramība”

	neaprobežojas tikai ar fizisku neaizskaramību. Savukārt jēdzienu „privātā dzīve” ietilpst tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem.
	2. Pamattiesību ierobežojumam nav legītīma mērķa, jo, ņemot vērā statistikas datus par latviešu īpašvara palielināšanos un valsts valodas prasmju pieaugumu, var secināt, ka apstrīdētajās normās noteiktā ierobežojuma sākotnējais legītīmais mērķis – aizsargāt demokrātisku valsts iekārtu – jau zaudējis aktualitāti. Ierobežojuma legītīmais mērķis nevar būt sabiedrības labklājības nodrošināšana kā pasākumu kopums. Savukārt mērķis nodrošināt citu Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā par ierobežojuma legītīmo mērķi varētu tikt atzīts tikai tādā gadījumā, ja ēkas numura zīmē ielas nosaukums būtu norādīts vienīgi svešvalodā.
	3. Pamattiesību ierobežojums nav samērīgs, jo valsts ir tiesīga izvēlēties vienu vai vairākas oficiālās valodas, bet nedrīkst ārpus publisko attiecību jomas izslēgt personas brīvību izteikties pašas izraudzītajā valodā. (Sagatavots pēc: Satversme 2017)
27.	Sacīma
28.	1. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 96. pantam, savukārt tiesvedība jautājumā par Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 96. pantam būtu izbeidzama. 2. Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa nav attiecināma uz zīmes īpašnieci un nevar ietekmēt viņas pamattiesības. Valsts valodas likuma 21. panta pirmajā daļā ir izsmēļoti norādīti šīs tiesību normas adresātu loks. Tā attiecas uz tādām fiziskajām personām, kurām to profesionālās darbības ietvaros uzticēta ar sabiedrības informēšanu saistītu publisku funkciju veikšana. Zīmes īpašnieci nav deleģēts publisks uzdevums, tādēļ minētajā tiesību normā noteiktais pienākums uz viņu neattiecas. Administratīvā pārkāpuma lietā šī norma ir piemērota kļūdaini. [..] 3. No šīs [Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas – S. P.] apstrīdētās normas izrietošais pienākums ēkas numura zīmē norādīt valsts noteikta satura informāciju par ēkas adresi, citstarp konkrētās ielas nosaukumu (viervārdu) valsts valodā, kalpo mērķim veidot un uzturēt vienotu adresācijas sistēmu Latvijas teritorijā. Vienotas adresācijas sistēmas pastāvēšana un uzturēšana ir visas sabiedrības interesēs, tādēļ šāds mērķis atbilst Satversmes 116. pantā nostiprinātajiem legītīmajiem mērķiem aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātisku valsts iekārtu un sabiedrības labklājību. 4. Ēkas numura zīmes mērķis ir informēt sabiedrību par attiecīgās ēkas adresi, tādēļ numura zīmē ietvertā informācija ir uzskatāma par publisku informāciju. Normatīvie akti uzliet privātpersonai pienākumu izvietot uz ēkas sienas numura zīmi ar valsts noteikta satura informāciju. Ēkas numura zīmē faktiski tiek atspoguļota adrese reģistrā iekļautā ēkas adrese. Personai nav atļauts iejaukties ēkas numura zīmē iekļaujamās informācijas saturā un radīt tādu jaunu informāciju, kādu valsts nav iekļāvusi adrese reģistrā un nav paredzējusi nodot sabiedrībai. Šāda ierobežojuma mērķis ir arī sargāt valsts valodu kā Latvijas valsts pamatvērtību; ierobežojums ir vērstis uz latviešu valodas saglabāšanu un tās ietekmes palielināšanu Latvijas kultūrvīdē, tādējādi nodrošinot harmonisku sabiedrības funkcionēšanu un veicinot sabiedrības integrāciju. Arī sabiedrība ir ieinteresēta brīvi saņemt un lietot publisku informāciju valodā, citstarp ēkas numura zīmju formā, jo tādējādi tiek stiprināta un attīstīta valsts valodas nozīme sabiedrībā. [..] 5. Tā kā katram vietvārdam ir tikai viens nosaukums valsts valodā un katram adresācijas objektam ir tikai viena – adrešu

reģistrā reģistrēta – adrese valsts valodā, nevar eksistēt svešvalodā pāruktotas vietvārdu un adrešu formas.

6. Ierobežojums ir piemērots legītīmo mērķu sasniegšanai. Ir skaidri saskatāma plaisa starp valsts valodas prasmi un faktisko lietošanu. Tas norāda uz nepieciešamību ar dažādiem līdzekļiem stiprināt valsts valodas lietošanu sabiedrībā, citstarp personu publiski tiesiskajās attiecībās ar valsti un sabiedrībai paredzētas publiskas informācijas sniegšanā. Pienākums ēkas numura zīmē iekļaujamo informāciju norādīt vienīgi valsts valodā ir piemērots līdzeklis arī sabiedrības integrācijas sekmēšanai.
7. Nav tādu alternatīvu, saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem būtu sasniedzami iepriekš minētie legītīmie mērķi. Citu valodu lietošana sabiedrības informēšanai, arī iekļaušana ēkas numura zīmē, ierobežo valsts valodas lietojumu un sniedz nepamatotas priekšrocības citām, ar valsts valodu konkurējošām valodām. Valodu konkurences apstākļos valsts valodas lietojumu paplašināt var, tikai sāšaurinot citu valodu lietojumu un nosakot obligātas prasības attiecībā uz valsts valodas lietojumu publiskā informācijā. Līdztekus vairāku valodu lietošana radītu nevēlamu efektu attiecībā uz valsts valodu, to nonivelējot. Ja vienlaikus ar valsts valodu publiskas informācijas sniegšanai varētu lietot arī ekonomiski spēcīgākas valodas, tiktu negatīvi ietekmēta iedzīvotāju lingvistiskā attieksme pret valsts valodu un sabiedrībā mazinātos un pakāpeniski zustu nepieciešamība lietot ekonomiski mazāk konkurētspējīgu valodu – latviešu valodu.
8. Par saudzējošāku līdzekli nevar uzskatīt iespēju valsts valodas lietojumu stiprināt citās jomās un situācijās, bet ne attiecībā uz ēkas numura zīmē iekļaujamās informācijas saturu. Valsts valodas lietojuma sekmēšana sabiedrībai paredzētas informācijas sniegšanā, šajā gadījumā ēkas numura zīmē un vispār sabiedrības dzīvē, ir iespējama tikai tādējādi, ka valsts valodas lietošana tiek faktiski nodrošināta visās jomās, kurās īstenojas privātpersonas publiski tiesiskās attiecības ar valsti. Turklāt tādā gadījumā, ja zīmes īpašniece vēlas informēt citas personas par savas dzīvesvietas adresi svešvalodā, liegums to šādā veidā atspoguļot ēkas numura zīmē neliedz viņai attiecīgo informāciju sniegt privāti svešvalodā. Tātad zīmes īpašniecei ir iespējams īstenot savu vēlmi informēt citus cilvēkus par savas dzīvesvietas adresi svešvalodā, vienlaikus ievērojot apstrīdētajā normā noteikto ierobežojumu. [..]

29. LR Satversmes tiesas sastāvs

9. Tiesību uz mājokļa neaizskaramību kodsli ir indivīda tiesības netraucēti dzīvot un baudīt privāto dzīvi savā mājoklī, taču pienākums izvietot pie ēkas ārienesas numura zīmi ar valsts noteikta satura informāciju zīmes īpašniecei šīs tiesības nekādi neliedz. Ierobežojums, kas liedz izvēlēties uz neliela pie ēkas ārienesas piestiprināma priekšmeta – ēkas numura zīmes – norādāmās informācijas saturu un līdz ar to arī numura zīmes izskatu, pēc rakstura un intensitātes nav salīdzināms ar citiem nekustamā īpašuma izmantošanas un privātās dzīves baudīšanas ierobežojumiem.
10. Saeima uzskata, ka nepieciešamība stiprināt valsts valodas lietojumu demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzības un visas sabiedrības interesēs, kā arī uzturēt vienotu adresācijas sistēmu prevālē pār zīmes īpašnieces vēlmi noteikt to, kāda veida informācija iekļaujama uz viņas mājokļa ārienesas izvietojamā numura zīmē. (Sagatavots pēc: Satversme 2017)

30. LR Satversmes tiesā pieaicinātās personas

Tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimānis, Artūrs Kučs
Tieslietu ministrija, VVC, LR tiesībsargs, Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās, LU profesore Ina Druviete, Ārlietu ministrija, LU lektors Māris Lejnietis, asociētais profesors Londonas Universitātes koledža Mārtiņš Pāparinskis

31. LR Satversmes tiesā pieaicināto personu viedokļi	<p>1. Tieslietu ministrija norāda, ka latviešu valoda, ņemot vērā vēsturisko kontekstu un ilgo laika posmu, kad tās lietošana bija ierobežota, vēl joprojām ir īpaši aizsargājama. Tas nozīmē, ka tieši latviešu valodas lietošana ikdienā Latvijā teritorijā un Latvijas iedzīvotāju vidū ir jāatbalsta. [...] Ja privātpersonām būtu ļauts patvaļīgi tulkot vietvārdus un publiski izsludināt to tulkojumus, valsts ieviestajā un funkcionējošajā adresācijas sistēmā rastos absolūts haoss, piemēram, persona nevarētu nosūtīt un saņemt būtisku korespondenci, jo ielu nosaukumi būtu atveidoti citiem nesaprotamā veidā. Latviešu valodai ir ne tikai informatīva, bet arī simboliska, vēsturiska un nacionāla nozīme. Valsts valoda kā konstitucionāla vērtība ir aizsargājama un iedzīvīnāma praksē. Ja tiktu ieviesta prakse norādīt vietu nosaukumus svešvalodā, tas varētu novest pie pārspīlēta, piemēram, angļu valodas lietojuma.</p> <p>2. VVC skaidro, ka administratīvā atbildība par ēkas numura zīmju neatbilstību Valsts valodas likuma prasībām Liepājā pēdējo trīs gadu laikā ir piemērota divām personām. Šādi pārkāpumi nav bieži konstatējami, jo normatīvais regulējums ir skaidrs. [...] VVC arī norāda, ka globalizācijas apstākļos latviešu valoda joprojām ir jāaizsargā. Latviešu valodai ir ne tikai informatīva, bet arī simboliska nozīme. Turklāt VVC nav zināmi gadījumi, kad cittauteitīm būtu radušās problēmas ar konkrēta objekta atrašanu vai orientēšanos tāpēc, ka ielu nosaukumi norādīti tikai valsts valodā. Citāda prakse var novest pie pārspīlētas svešvalodu lietošanas.</p> <p>3. Tiesībsargs norāda, ka valstī spēkā esošais normatīvais regulējums neliedz mazākumtautībām izmantot savu dzimto valodu neoficiālā saziņā. Savukārt nosaukumu piešķiršana administratīvajām teritorijām un to teritoriālā iedalījuma vienībām ir saistīta ar saziņas publisko aspektu. Latviešu valoda kā valsts valoda ir neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa. Valsts valodas galvenā funkcija ir kalpot par kopējo savstarpējās saziņas un saprašanās līdzekli visiem valsts iedzīvotājiem. Viena no šīs funkcijas konkrētajām izpausmēm ir tā, ka vienīgi valsts valoda tiek lietota vietu apzīmēšanai un to nosaukumu veidošanai. Šāds ierobežojums ir noteikts ar likumu, un tam ir leģitīms mērķis – nostiprināt valsts valodas lietošanu un nodrošināt visaptverošu valsts valodas lietojumu publiskajā telpā kā saliedētas sabiedrības pamatu. Valsts var reglamentēt valsts valodas lietošanu, ievērojot cilvēka pamattiesības. Valsts varas institūciju lēmumi, kas vērsti uz valstij būtisku vērtību aizsardzību, ir politiski lēmumi, ciklā šī politika ir samērīga un nav diskriminējoša. Tādējādi Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktais ierobežojums ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā leģitīma mērķa sasniegšanai.</p> <p>4. Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās norāda, ka ēkas numura zīmes izvietošana ir nevis individuāla izvēle vai iniciatīva, kas vēsta uz savas personības pilnveidošanu vai attīstīšanu, bet gan valsts uzlikts pienākums, kas vērsti uz visai sabiedrībai nozīmīgu mērķu sasniegšanu. To personu loks, ar kurām indivīds, izmantojot ēkas numura zīmi, varētu izveidot attiecības, ir abstrakts un nedefinējams. Valsts uzliktais pienākums izvietot noteiktas formas ēkas numura zīmi neietekmē indivīda iespējas citādā veidā informēt konkrētas personas par savu dzīvesvietu, tādēļ šā pienākuma radītās negatīvās sekas nav uzskatāmas par būtiskām. Līdz ar to indivīda pienākums pie savas dzīvojamās mājas piestiprināt ēkas numura zīmi neietilpst tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā. Pienākums pie savas dzīvojamās mājas piestiprināt ēkas numura zīmi nerada indivīdam tādas sekas, kas liegtu tam netraucēti uzturēties savā mājoklī vai jebkādā veidā padarītu šo uzturēšanos nepatīkamu. Tādēļ pienākums piestiprināt ēkas numura zīmi neietilpst arī tiesību uz mājokļa neaizskaramību tvērumā.</p> <p>5. I. Druviete norāda, ka valodas politikas uzdevums ir, garantējot mazākumtautībām valodu tiesības, aizsargāt valsts</p>
--	---

32. LR Satversmes tiesas sprieduma paziņošanas laiks	<p><i>pasākumi nepieciešamo vienošo saziņas līdzekli – valsts valoda. Valsts valoda ir konstitucionāla vērtība. Valsts valodai vajag būt vērstai uz to, lai latviešu valoda spētu pilnvērtīgi pildīt vienīgās valsts valodas funkcijas, kļūstot par visu Latvijas iedzīvotāju savstarpējās saziņas un sabiedrības vienotāju valodu. Tādēļ noteiktās jomās vajag noteikt valsts valodas monopolfunkciju un principiāli noraidīt kolektīvā (sociālā) bilingvisma ideju. Latviešu valodai un līdz ar to arī latviešu etnosam monopolfunkcija noteiktās jomās ir pastāvēšanas jautājums. Latviešu valoda pastāv asas valodu konkurences situācijā. Lai līdzsvarotu latviešu valodas pagaidām nepietiekamo un konkurējošo valodu augsto ekonomisko vērtību, latviešu valodai Latvijā teritorijā ir jāpiemēro noteikti juridiskās aizsardzības mehānismi. Latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas lietojums tiek aizsargāts arī publiskās informācijas, citstarp vizuālās informācijas, jomā. Latvijā tiesību normas un prakse vizuālā multilingvisma jomā nav vērtējama atrauti no kopējā valodas politikas konteksta un valodas situācijas vēsturiskās attīstības. Uzrakstu un informācijas valodai ir augsta emocionāla vērtība, tā norāda uz teritorijas vēsturisko identitāti un valodu juridisko hierarhiju. Valodas nostiprināšanai publiskajā vizuālajā informācijā ir simboliska nozīme, tā veicina valodas apguvi un sabiedrības vienotības apziņu. Apstrīdētajās normās noteiktajam ierobežojumam ir nopietns sociolingvistisks pamatojums, kas izrietot no vēsturiskiem, etnodemogrāfiskiem un psiholoģiskiem apsvērumiem. Kā norādījusi Latviešu valodas ekspertu komisija, Latvijā vietvārdi kā Latvijas valodiskās vides sastāvdaļa atrodas valsts aizsardzībā. Latviešu valodas īpatsvara nostiprināšana Latvijā lingvistiskajā ainavā ir izšķirīga uz latviešu valodas ilgtspēju vērstas valsts valodas politikas daļa. Apstrīdētajās normās noteiktās prasības no sociolingvistikas viedokļa Latvijas situācijā ir pārdomātas un nepieciešamas, jo tās nodrošinot latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas reālu lietojumu sabiedrības informēšanas līdzeklī, norāda uz valsts valodas simbolisko nozīmi un garantē adreses kā svarīga ģeopolitiskās informācijas elementa nepāprotamību. [...] Latvijā pastāv ievērojama atšķirība starp valsts valodas prasmi un lietojumu, tāpēc tieši lingvistiskā attieksme ir noteicošais faktors, kas ietekmē valodas lietojumu ikdienā. Tādēļ no sociolingvistikas viedokļa valsts valodas prasmes pieaugums nav uzskatāms par iemeslu Valsts valodas likuma pārskatīšanai. Latvija ir vienīgā valsts, kurai ir pienākums nodrošināt latviešu valodas kā globālā lingvistiskā mantojuma saglabāšanu un attīstību, un šis pienākums ir izpildāms, konsekventi īstenojot pārdomātu valodas politiku. (Sagatavots pēc: Satversme 2017)</i></p>
33. LR Satversmes tiesas secinājumi	<p>2017. gada 17. novembris</p> <p>1. No Valsts valodas likuma 21. panta pirmās daļas teksta un tās redakcijas sagatavošanas materiāliem izriet šīs apstrīdētās normas mērķis noteikti informācijas sniegšanu tikai valsts valodā gadījumos, kad informācijas smidzējs pilda publisku funkciju, izslēdzot no normas subjektu loka personas, kas darbojas privātajā jomā. Valsts valodas likuma 21. panta pirmā daļa neskar zīmes īpašnieci kā privātpersonu un attiecīgi arī neskar viņai Satversmes 96. pantā noteiktās pamattiesības, tiesvedība šajā lietā daļā nav turpināma.</p> <p>2. Zīmes izvietošana pienākums aptver arī tās izgatavošanas pienākumu. Savukārt zīmes izgatavošanā privātpersonai ir pienākums ievērot oficiāli noteikto vietvārdu un ielas nosaukumu. Valsts valodas likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktais pienākums vietu nosaukumus lietot valsts valodā nav sāpūrināms, to attiecinot tikai uz publiskās varas institūcijām, un tas attiecas arī uz privātpersonām. Tādējādi aizliegums zīmes īpašnieci ēkas numura zīmē līdz ar ielas nosaukumu latviešu</p>

	valodā to norādīt arī svešvalodā izriet no Valsts valodas likuma 18. panta pirmās daļas un viņai ir piemērots ar Liepājas pilsētas domes saistošajiem noteikumiem, kas šādu aizliegumu atkārt.
	3. LR Satversmes 4. pants atspoguļo latviešu valodas konstitucionālu statusu [...], un latviešu valoda kā valsts valoda ir neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa. Latviešu valoda kā valsts valoda piešķir Latvijas valstij noteiktu – un tieši latvisku – nacionāli kulturālo identitāti. [...] Nacionālas valsts princips uzliek valstij ne vien negatīvu pienākumu nedarīt nekādu, kas varētu vājināt Latvijas latvisko identitāti, bet arī – un jo sevišķi – pozitīvus pienākumus to dažādos veidos stiprināt. Valstij ir pienākums ar visiem līdzekļiem gādāt par to, lai latviešu valoda patiešām pildītu savu valsts valodas funkciju – būtu par sabiedrības kopējo saziņas un demokrātiskās līdzdalības valodu. [...] Valodas nostiprināšanai publiskajā vizuālajā informācijā ir būtiska nozīme valodas apguves un sabiedrības vienotības apziņas veicināšanā. Vietvārdi ietilpst Latvijas kultūras mantojumā, un valstij ir pienākums tos saglabāt un aizsargāt. Savukārt ielas nosaukuma zīmes ir publiska informācija, kas nepieciešama sabiedrības saziņai.
	4. Tiesības uz privāto dzīvi ietver tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citām personām, it īpaši emocionālajā sfērā, lai pilnveidotu un attīstītu savu personību. Tiesības uz privātautonomiju var aptvert arī personas publiska rakstura mijiedarbību ar citiem cilvēkiem [...]. Turklāt tās aptver tiesības uz privātumu – individuālo tiesības attīstīt savu sociālo identitāti, veidojot attiecības ar citiem cilvēkiem.
34.	Juridiskais rezultāts: LR Satversmes tiesas lēmums
35.	Satversmes lietas lēmuma statuss
36.	Sociolingvistiskais rezultāts Liepājā
37.	Mediji, kas ir iesaistījušies

	valodā), ziņu portāls „MixNews” (krievu valodā)
38.	Medijos paustie zīmes īpašnieces argumenti
39.	Medijos paustie zīmes īpašnieces pārstāvja komentāri ⁵
40.	Medijos publicētie iedzīvotāju komentāri ⁶ (izvēlēti pēc nejaušības principa)

L. Rjazanova „uzskatīja par nepieciešamu, ka ielas nosaukums pie viņas mājas rakstīts ne tikai valsts valodā, bet arī viņas dzimtajā valodā, tāpat kā starptautiskajā – angļu mēlē. Tā, lai viesi no jebkuras pasaules valsts varētu atrast māju, lai bērni varētu iegaumēt savu adresi dzimtajā valodā. Vārdu sakot, no vienas puses – personiskie iemesli, no otras – ļoti saprotami argumenti, kas nevienu tiesības nepārkāpj. Gluži otrādi, aiz cieņas pret savu valsti ielas nosaukums valsts valodā bija rakstīts lielākiem burtiem nekā angļu un krievu valodā.” (Doroļejevs 2017)

1. „Šajā gadījumā [burtu – S. P.] izmēram nebija nozīmes,” Sputnik pastāstīja Cilvēktiesību komitejas sekretārs Aleksandrs Kuzmins, kurš aizstāv L. Rjazanovu tiesā. „Lūkums par valsts valodu nosaka, ka ielas nosaukums uz plāksnītes pie privātmājām var būt tikai latviski valodā.” (Doroļejevs 2017)

2. „Отмечу лишь один из наших аргументов. Мы указали, что важнейшим понятием этой статьи Satversme является „частная жизнь”, и из этого широкого понятия вытекает также и право на неприкосновенность жилища, а также на прямо не упоминаемые в статье другие входящие в сферу частной жизни аспекты. Мы обратили внимание суда Satversme и на то, что право на частную жизнь означает, что у каждого индивидуума имеются права на свое частное пространство, где вмешательство государства должно быть минимальным. Мы отметили, что понятие „жилище” в международной практике интерпретируется расширенно, например, считается, что границы жилища включают также и прилегающую к нему территорию и, без сомнения, также наружную стену дома вместе со всеми предметами, которые владеlec дома здесь помещает.” (BaltNews.lv 2017)

1. tā saucamā deputāte sprāuj uz Latvijas valsts likumu, kā tāds deputāts var atrasties domē un kaut ko lemt, ja nezin elementāras lietas, trūks vārdu. (absurds)

2. Ielas nosaukums ir uzrādīts latviešu valodā, kāpēc nevienam no mums neuztraucas kad pilsētā ir izvietota informācija TIKAI angļu valodā? (Freibergs)

3. Freiberg. Jūsu zināšanai, angļu valoda ir oficiāla Eiropas savienības valoda un mums draudzīgu valstu valoda. (es arī)

4. To: Freibergs

Tāpēc ka angļiski.

Lielākās sāpes postalām par krievu valodu jau nav. Vai kāds no tiem vispār konkrēti var motivēt, kāpēc uz sava namā nevar būt plaksnes citās valodās. Latviešu taču ir, kāda starpība kāda valodā vēl ir? Man personīgi tas vispār neskar, kaut ķīniešu vai arābu valoda lai liek. Galvenais lai ir kāda valodā kurā varu izlasīt ielas nosaukumu. (TasEsNePastala)

5. Kāda praktiskā jēga no ielu nosaukumiem nevalodās, ja Google Maps un jebkur citur navigācijā tās ir tikai un vienīgi tāda valodā kā valstī apstiprināts? Nu Rjazanovas kundze, Osipov un citi jocīgi, paskaidrojiet? Bulšits ir visas jūsu atrunas. Tā ir tikai un vienīgi nespēja pieņemt faktu, ka šeit ir Latvija, latviešu valoda un latviešu alfabēts. (Cilvēks parastais)

6. Freiberg:) you shouldn't be so stupid and should know a few other languages except your mother's these days. makes life much easier homie (Jeeriks)

⁵ Komentāri ir saglabāti oriģinālā, nemainot lingvistisko kodu un nelabojot pareizrakstības, interpunkcijas un stila kļūdas.

⁶ Sk. iepriekšējo atsauci.

	<p>7. Likums visiem ir viens. Ja esi sveštautietis, bet mitinies mūsu, latviešu, valstī, cieni latviešus un mūsu noteikumus! Ja kas nepatīk, vācies uz savām Russijas sādžām un dzīvo laimīgi! Man ir patīss kauns par šo sagādnieci. Nekauņa. Ko tik dumjja sagādniece, kura nezin likumus dara mūsu domē? Vienkārsī pretīgi! (nepastalei)</p> <p>8. Nevaru saprast kur krievam problēmas ielu uzrakstus izlasī latīņu burtiem, vai tiešām tādi mulķi viņi? (xt)</p> <p>9. Man ir jautājums – Sakiet, lūdzu, kā tad ar visiem angļiskotājiem restorānu, kafējīcu, citādu veidu iestādījumu nosaukumiem? Vai tad tos drīkst saukt svešās mēlēs??! Piem.: Moo, Red sun bufet, utt. Kāpēc nesoda? (Kur vienlīdzība?)</p> <p>10. Nesaskatu nekādu pārkāpumu – uzraksts valsts valodā ir, ir. Kas vēl nav labi :) (M.) (Lierājniekiem 2017)</p> <p>11. Любые названия в Латгалии на Латгальском – это уже преступление или геноцид? Просто хочется знать мнение самого гуманного в мире суда так, по Латышско-нацистской версии. Хочется узнать мнение ЦГЯ по поводу применения цифр Гурмукухи, Маялалам или Тамильских, или сколько будут тунить? (Ну все ясно)</p> <p>12.</p> <p>- Vai Berlīne uz mājām ir ielu nosaukumi krieviski? Un Parīze? (Patriot)</p> <p>- Ты хоть раз сам в Париже был? Умник! В Лондоне том же, полно русских магазинов, с русскими названиями! И к твоему сведению, Русский язык, там имеет официальный статус! Ты бы сам туда съездил бы! Почитал бы информацию про этот город хотя-бы достоверную, прежде чем чушь нести! (Окупант)</p> <p>- Es neapņāju par veikalu nosaukumiem. Es uzdevu jautājumu, vai Londona ielu nosaukumi uz mājām ir krievu valoda? (Patriot)</p> <p>- С этим дискутировать - все равно как в детской притказке „Купи слона...” (Garik)</p> <p>- Или на хуй провокатор. (Зхаха)</p> <p>13. Добро пожаловать в гостеприимную Латвию!!!</p> <p>Китайские туристы быстро выучат Валетс Валоду и останутся здесь жить. (Злобный Старпер)</p> <p>14. Эти таблички выполняют одну единственную функцию – нести информацию об адресе объекта и никак не о языке, англичанину приехавшему в гости пофиг твой язык ему нужна информация которую он и получает, прочитав адрес на английском языке, ему понятно и что здесь плохо. Русофобское ЦГЯ только тем и занимается что увеличивает риск внутренней безопасности, срамливая латышей и русских. Людмила, закажи у хорошего художника картину в добротной раме с изображением той самой таблички и повесть под стекло на дом и пусть попробует суд тебе доказать что это не частная собственность. [...] (Я) (MixNews 2017)</p> <p>15. Kops kura laika ielas nosaukums aizskar viņas privāto dzīvi? (pārcilvēks) (Diena 2017)</p> <p>Zīmes īpašnieci 27.11.2017. nebija komentāru par LR Satversmes tiesas rezultātu (Lierājniekiem 2017)</p>
41.	Персерпција